

**BAUHAUS TASARIMININ
ENDÜSTRİ TASARIMINA ETKİSİ
VE
BUNA DAYALI CAM TASARIMLARI**

**Yüksek Lisans Tezi
Mehmet Güçlü Polat
Eskişehir 2019**

**BAUHAUS TASARIMININ
ENDÜSTRİ TASARIMINA ETKİSİ
VE
BUNA DAYALI CAM TASARIMLARI**

Mehmet Güçlü POLAT

**YÜKSEK LİSANS
Cam Anasanat Dalı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ekrem KULA**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü
Mayıs 2019**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Mehmet Güçlü POLAT'ın "Bauhaus Tasarımının Endüstri Tasarımına Etkisi ve Buna Dayalı Cam Tasarımları" başlıklı tezi 28 Mayıs 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Cam Anaşanat Dalı Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Dr. Öğr.Üyesi Ekrem KULA

Üye : Doç. Kadir SEVİM

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mine POYRAZ

Prof. Hayri ESMER
Anadolu Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

ÖZET

BAUHAUS TASARIMININ ENDÜSTRİ TASARIMINA ETKİSİ VE BUNA DAYALI CAM TASARIMLARI

Mehmet Güçlü POLAT

Cam Ana Sanat Dalı

Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Mayıs, 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ekrem KULA

Sanayi Devrimi sonrasında niteliksiz tasarımlara çözüm olarak ortaya çıkan Bauhaus okulu, ilk olarak Almanya’da kurulmuştur. Modern anlamıyla tasarım kavramını ilk defa ele alan Bauhaus okulunun ilkeleri, günümüz tasarım dünyasını etkilemektedir. Endüstriyel anlamda kullanım alanları olan her malzeme, sanat ve zanaat dalı Bauhaus okulu için bir araştırma konusudur. Cam gerek yapım teknikleri gerek de sanatsal değeri açısından Bauhaus’a oldukça uygun bir malzemedir. Günümüz cam üretim ve tasarımlarının ağırlıklı olarak öğrenilen teknik çerçevesinde şekillenmesi sonucu birbirini tekrar eden tasarımlar sunmaktadır. Bauhaus tasarım ilkeleri, geleneksel cam üretim teknikleri ile oluşan tasarımlara bir alternatif oluşturmaktadır.

Dört bölümden oluşan araştırmanın ilk bölümünde Bauhaus okulunun kuruluşu, dönemleri ve eğitim metotları ele alınmıştır. İkinci bölümde Bauhaus okulu ile oluşan tasarım kavramı ve bu kavramın günümüze etkileri incelenmiştir. Üçüncü bölümde Sanayi Devrimi sonrası cam sanatı ve endüstrisinin gelişimi ele alınmıştır. Dördüncü bölümde Bauhaus ilkeleri göz önüne alınarak kişisel uygulamalar yapılmıştır.

Bu çalışma öncelikli olarak Bauhaus okulu ile oluşan modern tasarım olgusunun cam üretimine etkilerini incelemektedir. Çalışma getirisi kapsamında Bauhaus ile başlayan, modern tasarımı oluşturan bu ilkeler doğrultusu ile yeni tasarımların oluşturulması ve cam tasarımlarında modern bir çizgi ile çağın ruhunu yansıtan tasarımlar üretilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bauhaus, Endüstriyel Tasarım, Cam, Tasarım

ABSTRACT

BAUHAUS' INFLUENCES ON INDUSTRIAL DESIGN AND GLASS DESIGN BASED ON ITS PRINCIPALS

Mehmet Güçlü POLAT

Department Of Glass

Anadolu University, Graduate School of Fine Art, May, 2019

Advisor: Associate Professor Ekrem KULA

Bauhaus school was first established in Germany, for finding solution to unqualified designs of Post-Industrial Revolution era. The Bauhaus school have taken up the concept of design for the first time in modern sense and its principals still influence the design world today. All materials, art and craft fields used in industry are a research subject for the school of Bauhaus. Glass is a suitable the Bauhaus both in terms of material and art branch. Today's glass design education is shaped mostly based on traditional technics and it creates recurrent designs. Compare to the traditional techniques the Bauhaus design principles can be alternative to glass designs.

In the first part of the four-part research, the history, periods and training methods of the Bauhaus school were discussed. The second part of research aimed how design concept formed and influences on modern design. The third part of research discussed the history of glass art and industry after the Industrial Revolution. The fourth part of research contains researcher's glass production with Bauhaus principles.

This research is primarily focus on Bauhaus school effects on glass industry. With the Bauhaus, it is aimed to research new designs with the combination of these principles and to create designs that reflect the spirit of the era with a modern line in glass designs.

Keywords: Bauhaus, Product design, Glass, Design

ÖNSÖZ

Tez yazımı sırasında kaynaklarını bilgilerini paylaşan değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ekrem KULA'ya ve tez yazımı konusunda hiçbir yardımını esirgemeyen Ar. Gör. Öncü ÇELİKOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım. Her zaman bana inanan ve desteklerini esirgemeyen ablalarım Aynur KARTOĞULLARI ve Bedriye ALTINÖZ, annem Meral POLAT ve babam Osman POLAT'a teşekkürler eder minnetlerimi sunarım.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Mehmet Güçlü POLAT

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
GÖRSELLER DİZİNİ	ix
1. BAUHAUS	1
1.1. Bauhaus Okulunun Kuruluşu.....	1
1.2. Bauhaus İlke ve Amacı	5
1.3. Bauhaus Manifestosu	6
1.4. Bauhaus Okulunun Dönemleri	7
1.4.1. Weimar dönemi	8
1.4.2. Dessau dönemi	12
1.4.3. Berlin dönemi	16
1.5. Bauhaus Atölyeleri.....	18
1.5.1. Heykel atölyesi.....	18
1.5.2. Marangozluk ve mobilya atölyesi	19
1.5.3. Seramik atölyesi	20
1.5.4. Vitray atölyesi.....	21
1.5.5. Baskı, tipografi ve reklam atölyesi:	22
1.5.6. Metal atölyesi:.....	23
1.5.7. Dokuma atölyesi:	24
1.5.8. Sahne sanatları ve tasarımı:	25
1.5.9. Fotoğraf atölyesi	26

	<u>Sayfa</u>
2. CAM SANATI VE TASARIMI	27
2.1. Cam Sanatı Tarihi.....	27
2.2. Stüdyo Cam hareketi ve Etkileri	29
2.3. Bauhaus ve Cam Endüstrisi	33
3. BAUHAUS AKIMININ ENDÜSTRİYEL TASARIMA ETKİLERİ	42
3.1. Bauhaus ve Tasarım Olgusu	42
3.2. Bauhaus Akımının Günümüz Tasarımına Etkileri	44
3.3. Türkiye’de Bauhaus Eğitimi ve Etkileri	50
3.4. Bauhaus Ekolünde Üretilen Örnekler.....	54
4. KİŞİSEL ÇALIŞMALAR	60
4.1. Kişisel Uygulamalar	60
4.2. Sonuç	70
KAYNAKÇA.....	71
ÖZGEÇMİŞ	

GÖRSELLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Görsel 1.1. William Morris, John Ruskin.....	1
Görsel 1.2. Hermann Muthesius	2
Görsel 1.3. Alman İş Derneği 1914 Köln sergi afişi	3
Görsel 1.4. Walter Gropius	4
Görsel 1.5. Bauhaus manifestosu.....	7
Görsel 1.6. Bauhaus Weimar binası	8
Görsel 1.7. Johannes Itten.....	10
Görsel 1.8. Bauhaus eğitim şeması.....	11
Görsel 1.9. Bauhaus Dessau Binası	12
Görsel 1.10. Dessau Törten toplu konutları.....	14
Görsel 1.11. Hannes Meyer	15
Görsel 1.12. Ludwig Mies Van Der Rohe	17
Görsel 1.13. "Monument to the March Dead" anıt heykeli Walter Gropius ...	19
Görsel 1.14. "African Chair" Marcel Breuer ve Gunta Stözl ortaklaşa çalışması .	19
Görsel 1.15. Mocha makinesi, Theodor Bogler.....	20
Görsel 1.16. "Shards in a Picture Grid", Josef Albers	21
Görsel 1.17. "bauhaustapete gehört die zukunft" reklam bröşürü, J. Schmidt	22
Görsel 1.18. Kahve ve Çay seti, Marianne Brandt	23
Görsel 1.19. Çocuk odası için kilim- Benita Koch-Otte.....	24
Görsel 1.20. Bauhaus Sahnesi- Bauhaus Dessau.....	25
Görsel 1.21. "Bauhaus Sahnesi" Erich Consemüller	26
Görsel 2.1. "Cameo vazo" Emile Galle	28
Görsel 2.2. "Kubus" Wilhem Wagenfeld.....	28
Görsel 2.3. Harvey Littleton	29
Görsel 2.4. Lino Taglipietra.....	30
Görsel 2.5. Chartreuse Trio- Dante Marioni.....	31
Görsel 2.6. "isimsiz" Martin Janecky	32
Görsel 2.7. Anadolu Üniversitesi Cam Bölümü	33
Görsel 2.8. Masa lambası, Daum.....	34
Görsel 2.9. Bardak seti, Peter Behrens	35
Görsel 2.10. "Kadeh" Josef Hoffman	36

	<u>Sayfa</u>
Görsel 2.11. Bauhaus Dessau Binası	37
Görsel 2.12. Meyve kasesi, Josef Albers	37
Görsel 2.13. "Çaydanlık" Wilhem Wagenfeld.....	38
Görsel 2.14. Bertil Vallien.....	39
Görsel 2.15. Çeşm-i Bülbül serisi, Paşabahçe	39
Görsel 2.16. "Osmanlı koleksiyonu" Paşabahçe mağazaları	40
Görsel 2.17. "Bardak ve sürahi seti" Nude-Paşabahçe	41
Görsel 2.18. "Kahve Bardağı" Oya Akman	41
Görsel 3.1. M.İ.T. 3B cam yazıcı	45
Görsel 3.2. Vanta Black ile boyanmış maske	45
Görsel 3.3. Dieter Rams.....	46
Görsel 3.4. Dieter Rams'in tasarladığı radyo ve hesap makinesi, Jonathan İve'nin tasarladığı ilk İpod ve hesap makinesi uygulaması	48
Görsel 3.5. İkea koltuğu, Bauhaus koltuğu.....	49
Görsel 3.6. Lego parçaları ile yapılmış Mondrain tablosu	50
Görsel 3.7. Sanay-i Nefise Mektebi.....	51
Görsel 3.8. Gazi Eğitim Enstitüsü	51
Görsel 3.9. Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü.....	52
Görsel 3.10. Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu – Seramik Atölyesi.....	53
Görsel 3.11. Wassily sandalyesi	54
Görsel 3.12. Beşik, Peter Keler	54
Görsel 3.13. Satranç Seti, Josef Hartwig	55
Görsel 3.14. Çay demlik, Marianne Brandt.....	55
Görsel 3.15. MT8 Lambası, William Wagenfeld ve Carl Jakob Jucker.....	56
Görsel 3.16. Sehpa Seti, Josef Albers	56
Görsel 3.17. "Bardak seti" Boyd Sugiki	57
Görsel 3.18. "DupleX" Jakobsen Design.....	57
Görsel 3.19. "Press Lamp" Lasvit.....	58
Görsel 3.20. "Çay Bardağı" Erdem Akan	58
Görsel 3.21. "Mondri Vazo" Frank Kerdil	59
Görsel 3.22. "Nazar Kase" Omnia-Paşabahçe	59
Görsel 4.1. Karaf, kişisel uygulama.....	60

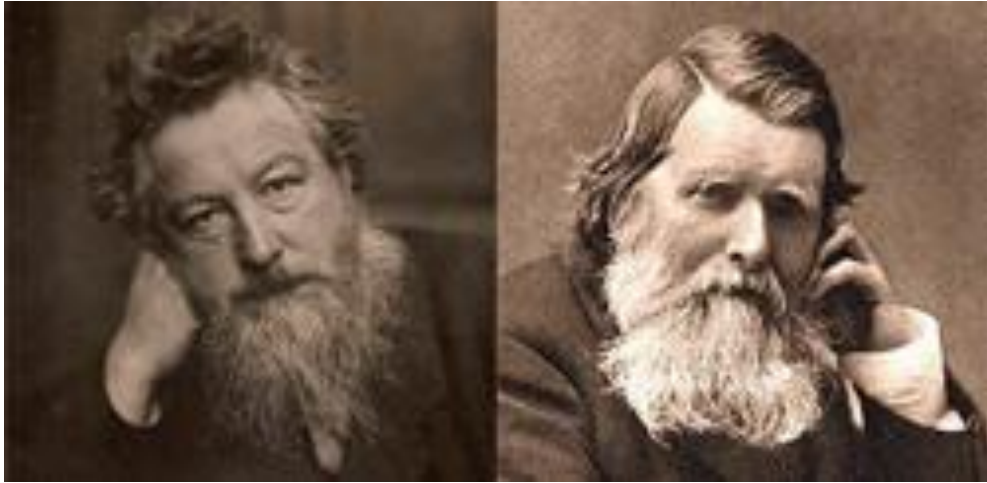
	<u>Sayfa</u>
Görsel 4.2. Mini Vazo, kişisel uygulama	61
Görsel 4.3. "Kokteyl bardağı" Kişisel uygulama.....	62
Görsel 4.4. "Kadeh" Kişisel Uygulama	63
Görsel 4.5. "Çaydanlık" Kişisel Uygulama	64
Görsel 4.6. "Karaf" Kişisel uygulama	65
Görsel 4.7. "Suşi tabağı-1" Kişisel uygulama.....	66
Görsel 4.8. "Suşi tabağı 2" Kişisel uygulama.....	67
Görsel 4.9. "Cam Kalem" Kişisel uygulama	68
Görsel 4.10. "Filtre Kahve Demliğı" Kişisel uygulama	69

1. BAUHAUS

1.1. Bauhaus Okulunun Kuruluşu

Bauhaus okulu endüstriyel tasarım kavramının ilk temellinin oluşturulduğu okuldur. Bauhaus'un amaçlarından biri kullanıcıya hizmet edecek tasarımlar yapmaktır. Bunu sağlarken de yalın, sade tasarımlar üzerine odaklanmıştır. Kısa dönem varlığını sürdürmüş bir akım olmasına rağmen etkileri günümüze kadar gelmiş ve devam etmektedir. Bauhaus akımının günümüze kadar uzanan etkilerini anlayabilmek için Sanayi Devrimi sonrasında yaşanan gelişmelere bakmak gerekir.

18. yüzyılın sonlarında İngiltere'de buharlı makinelerin keşfi ile gelişen Sanayi Devrimi, kısa sürede tüm Avrupa'da etkilerini göstermeye başlamıştır. Sanayi Devriminin, toplum üzerinde en belirgin etkileri tarım alanında oluşan gelişmeler olmuştur. Sanayileşme sayesinde tarımda verimlilik artmış, geliştirilen makineler ile insan ve hayvan gücüne oranla daha fazla hasat elde edilmeye başlanmıştır. Kırsal bölgelerde insan gücüne ihtiyacın azalması ve kentlerde kurulan fabrikalar ile oluşan yeni iş imkanları insanların kentlere yerleşmesine sebep olmuştur. Sanayileşme ile kentlerde yaşayan insan popülasyonu artmış ve artan nüfus beraberinde çarpık kentleşmeyi getirmiştir. Sanayileşme teknolojik ve ekonomik anlamda gelişmeler sağlamasının yanında, sosyal ve kültürel anlamda toplum dinamiklerini de etkilemiştir.

Görsel 1.1. William Morris, John Ruskin

Eski kentlerin yerine yenileri kurulmuş, Sanayi Devrimi'yle mekanik üretim ön plana geçmiş ve el sanatlarına olan ilgi azalmıştır. El sanatlarına kıyasla makine üretimi ile yüksek adetlerde daha düşük maliyetli ürünler üretilmeye başlanmıştır. Üretilen

ürünler estetikten uzak tek tip ve niteliksiz ürünlerdir. Dönemin sanatçıları seri üretim ürünlerin kalitesiz ve niteliksiz olduğunu eleştirmiş, toplumu estetikten uzaklaştırıp yozlaştırdığını savunmuşlardır. Bu fikirler doğrultusunda İngiltere’de William Morris, John Ruskin Arts&Crafts akımını oluşturmuşlardır. Morris ve Ruskin Arts&Crafts akımı ile seri üretim ürünlerin niteliksizliğini vurgulamış ve el sanatlarının değer ve önemine dikkat çekmişlerdir.¹ Bauhaus düşüncesine kıyasla sanayileşmeye karşı çıkmış ve bunun bir parçası olmayı reddetmiştir. Bauhaus düşüncesi ise sanatın ve sanatçının hayatın bir parçası olması gerektiğini ve bunu da tüm üretim kollarının birleşimi ile olabileceğini savunmuştur. Ama ikisinin de kesiştiği noktalar el sanatlarının önemi ve endüstriyel üretimlerin estetikten yoksun olmasıdır.

Sanayi devriminin getirdiği gelişmeler ve eleştiriler sadece İngiltere ile sınırlı kalmayıp 19. yüzyıl sonlarına doğru Avrupa’nın farklı ülkelerinde de görülmüştür. Almanya’da Jugendstil, Fransa’da Art Nouveau, Avusturya’da Sezessionstil Hollanda’da De Stijl gibi yeni akımlar ortaya çıkmıştır. Bu akımların ortak noktaları gündelik yaşam ürünlerindeki eksik olan estetik ruhu yakalamak ve seri üretim ürünlerin toplum üzerinde yarattığını savundukları yozlaşmadan uzaklaştırmaktır. Avrupa’da gelişen paralel ve peşi sıra yaşanan bu akımlar Walter Gropius’un yönetiminde Bauhaus okul temellerinin kurulması sağlanacaktır.

Görsel 1.2. Hermann Muthesius

Almanya da sanayileşme sürecinde hızlı adımlar atan ülkelerden biri olmuştur. Diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Almanya da sanayileşmenin getirdiği bu sorunlar

¹ Ü. Çelbiş (2011). Bauhaus: modernleşmenin tasarımı. (2. Baskı), İletişim yayınları

için çeşitli adımlar atmaları gerektiğini düşünmektedirler. İngiltere ve diğer ülkeler de olan gelişmeleri yakından takip ediyorlardı. 1896-1903 yılları arasında Londra’da ateşe olarak görev yapmış Hermann Muthesius’un öncülüğünde dönemin önemli aydınları, yazarları, mimarları, sanatçıları ve iş adamlarından oluşan “Deutscher Werkbund”’u (Alman İş Derneği) kurmuştur. Derneğin hedefi Almanya kimliğini yansıtacak bir tasarım stili oluşturmaktır. Bu hedeflerini de nitelikli üretimi merkeze alarak oluşturmuşlardır. 1914 yılında Köln’de toplanan “Werkbund” kongresinde dernek üyeleri arasında fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Hermann Muthesius’un “Mimarlık ve Werkbund’un bütün etkinlik alanı standartlaşmaya yönelir. Uygarlığın ahenkli olduğu çağlarda sahip oldukları evrensel öneme ancak standartlaşmayla ulaşabilirler. Genel çapta kabul edilen ve güvenilir bir zevk de ancak bütün kuvvetlerin iyi sonuçlara yol açacak biçimde tek noktada toplanmasıyla yani standartlaşmayla sağlanabilir”². Muthesius savunduğu standartlaşma ile global anlamda anlaşabilecek nitelikli bir Alman stilinin oluşmasını hedefliyordu.

Görsel 1.3. Alman İş Derneği 1914 Köln sergi afişi

Buna karşı olarak Henry van de Velde “Werkbund’a sanatçılar oldukça... önerilebilecek herhangi bir yasa ve standartlaşmaya karşı çıkacaklardır. Sanatçı özünde ve en içten yanıyla tutkulu bir bireydir, kendiliğinden yaratıcıdır. Kendisini bir norma, bir

² E. Forgacs (2017). Bauhaus. (1. Baskı). Janus Yayıncılık.

yasaya sokmaya zorlayacak hiçbir disipline kendi özgür iradesi ile boyun eğmeyecektir.”³. Bu iki karşıt görüş derneğe üye olan kişilerin fikir ayrılığı yaşamasına sebep olmuştur. Bir grup Hermann Muhtesius fikirlerini desteklerken, aralarında mimar Walter Gropius’un da bulunduğu kişiler Henry van de Velde’nin fikirlerine destek olmuşlardır. Bu tartışmalar devam ederken dönemin önemli politikacılarından ve dernek üyesi olan Fredich Naumann “Werkbund ve Dünya Ekonomisi” başlıklı kapanış konuşmasına sıra gelmiştir. Naumann konuşmasında Werkbund Derneğinin, nitelikli olarak tasarlanan ürünler ile Almanya’nın ihraç kapasitesinin artırılması ve buna bağlı olarak ülke ekonomisinin gelişmesinin sağlanması asıl hedefler arasında olması gerektiğini dile getirmiştir.

Yapılan bu kongreden çok kısa bir süre sonra Birinci Dünya Savaşı başlamıştır. Savaşın etkisiyle Belçika vatandaşı olan Henry van de Velde Weimar şehrinde olan “Großherzoglich sächsische Kunstgewerbeschule” (Saksonya Tatbiki Sanat Okulu) yönetici görevinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Görevden ayrılmadan önce kendi görevini üstlenebilecek kişileri önermiştir. Bunların arasında Walter Gropius’da vardır. Teklif edilen görevi kabul eden Gropius 1919 yılında Birinci Dünya savaşının sonlaması sonucunda görevine başlayabilmiştir.

Görsel 1.4. Walter Gropius

³ E. Forgacs (2017) a.g.k. s20

Walter Gropius 1919 yılında Weimar’da göreve başladığı sırada Saksonya Tatbiki Sanatlar Okulu ve Saksonya Güzel Sanat Okulu’nu birleştirmiş ve yeni eğitim kurumunun adını değiştirmiştir. “Bu ismi içgüdüsel olarak benimsedim. Akla sadece Orta Çağ’a ilişkin yan-anlamlar getiren Bahuüt-te (şantiye) sözcüğünü kullanmak istemedim. Yeni, paradoksal, çok daha geniş kapsamlı bir şey istedim. Almanca bauen sözcüğü çok daha geniş bir anlam yelpazesine sahipti: başka birçok anlam yanında bir de inşa etmek anlamı vardı.”⁴.

Walter Gropius savaştan yeni çıkmış politik, ekonomik ve kültürel karmaşanın yaşandığı zorlu bir ortamda alışagelmış sanat ve zanaat kavramlarına yepyeni bir bakış açısı yaratmıştır. Bu bakış açısı farklı sanat ve zanaat disiplinleri tek bir çatı altında toplayarak sentezlenmiş bir estetik anlayışı oluştururken bu estetik anlayışını seri üretim ürünlere yansıtarak toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak ürünlerin tasarlanıp üretilmesini de sağlamıştır.

1.2. Bauhaus İlke ve Amacı

Bauhaus estetik anlayışının temel öğeleri biçim konusunda tutumlu davranmak ve minimalist öğeler konusunda özenli olmaktır. Modernizmin sloganı olan “form fonksiyonu izler” sözü Bauhaus’un temel dayanaklarından biri olmuştur. Bauhaus sadece estetik ürünlerin tasarlanmasını değil, tasarlanan ürünler ile topluma da yön vermeyi hedeflemiştir. Savaş sonrası ekonomik ve politik zorluklar toplum üstünde büyük etkiler yaratmıştır. Bu etkiler sonucunda yeni bir dünya düzeni oluşturmanın gereklilikleri ortaya çıkmıştır. Bu yeni dünya ve toplum düzenini oluşturmak için, Bauhaus öncelikli olarak sanat ve sanatçıların salon ve müzelerden çıkıp, toplumun geneli ile bağ kurmasının ihtiyaç ve önemini vurgulamıştır. Avrupa’nın birçok yerinde aydınlar ve sanatçılar alışlagelmış beğeniye ve toplumun bir kısmına hizmet eden her türlü sanat anlayışına karşı, topluma yararlı olabilecek avangart eğilimleri desteklemekteydiler. Bauhaus okulu, sanat ile zanaat arasındaki kopuk olan bağlantıyı ortadan kaldırmayı amaçlamış ve bu amacını oluştururken mimarlığı bir çatı olarak ele alıp diğer sanat ve zanaat disiplinlerini bu yapının bir bütünü haline getirmiştir. Gropius’a göre gelişen teknolojinin, doğru bilgi birikim ile yetiştirilmiş yeni nesil sanatçılar ile buluşması hem toplum hem de sanatçı için faydalı olacağına inanmıştır. Bu inanış günümüzdeki endüstriyel tasarımcı kavramının oluşmasının temelini oluşturmuştur.

⁴ E.Forgacs (2017) a.g.k. s17

Bauhaus, eski akademik eğitim geleneğinin büyük bir bölümünü terk etmesine rağmen, entelektüel ve teorik arayışlar üzerinde bir baskı oluşturdu ve orta çağ lonca sistemini anlatan pratik beceriler, el sanatları ve teknikleri üzerinde durdu. Güzel sanatları ve zanaatları, modern sanayi toplumu için problem çözme amacı ile bir araya getirdi. Böylece, Bauhaus, sanatın eski hiyerarşisini etkili bir şekilde hizalayarak, el sanatları ile heykel, resim gibi güzel sanatları eşit hale getirdi ve 20. yüzyılın sonlarında sanatçılara ilham veren fikirlerin önünü açtı. Yaratıcının deneyimleme sürecinde zanaat ile yaratıcılığı birleştirmiş ve endüstriyel üretim ile sanatsal yaratı arasındaki derin uzaklığı azaltmıştır.

1.3. Bauhaus Manifestosu

Weimar'daki Bauhaus'un manifestosu Walter Gropius tarafından şöyle kaleme alınır:

“Tüm yaratıcı faaliyetlerin nihai amacı inşadır! Binaların dekorasyonu bir zamanlar güzel sanatların en soylu işlevi ve güzel sanatlar ise muazzam mimari için elzem idi. Günümüzde güzel sanatlar ve mimari hoşnut bir tecrit halinde varlığını sürdürüyor ve ancak zanaatkârların bilinçli iş birliğiyle kurtarılabilir. Mimarlar, ressamalar ve heykeltıraşlar bir kez daha insanın hem bir varlık olarak hem de çeşitli parçaları açısından birleşik özelliğini anlamaya ve kavrama başlamalı. Böylece çalışmaları “salon sanatı” olarak kaybettiği hakiki mimari ruhuyla dolacak. Eski sanat okulları bu birliği üretemiyordu ve sanat öğretilemeyeceğine göre, nasıl üretmelilerdi ki? Okullar yeniden eski atölye hallerini kazanmalı. Motif tasarımcısı ve uygulamalı sanatçının yalnızca çizim ve resimden oluşan dünyası yeniden şeylerin inşa edildiği bir dünya haline gelmeli. Yaratıcı faaliyetten zevk alan bir genç, şimdi de kariyerine eskiden olduğu gibi bir zanaat öğrenerek başlarsa, becerileri muazzam şeyler başarabileceği zanaatlara ayrılacağı için, üretken olmayan “sanatçı” artık kifayetsiz sanatkârlığa mahkûm edilmeyecek. Mimarlar, ressamalar, heykeltıraşlar, hepimiz zanaata geri dönmeliyiz! Çünkü “profesyonel sanat” diye bir şey yok. Sanatçı ve zanaatkâr arasında temel bir fark yok. Sanatçı yüce bir zanaatkârdır. Cennetin zarafeti ve istemi aşan nadir ilham anlarıyla, sanat bilinç dışında bu elin emeğinde, ama zanaatın her sanatçı için elzem olduğu temelinde canlanabilir. Yaratıcılığın özgün kaynağı burada yatar. Bu yüzden zanaatkârlar ile sanatçılar arasında kibirli bir sınır oluşturan sınıf farkları olmaksızın yeni bir zanaatkârlar birliği yaratalım! Geleceğin yeni inşasını birlikte arzulayalım, tasarlayalım ve yaratalım. Bu mimari, heykel ve resmi tek bir biçimde birleştirecek ve bir gün yeni ve yaklaşan inancın berrak simgesi olarak milyonlarca işçinin ellerinden cennete yükselecek.”⁵

⁵ E.Forgacs (2017) a.g.k. s44

Manifesto, yerleşik yaşama geçmiş toplumun en temel yapısını yani mimarlığı merkeze almıştır. Geri kalan sanat ve zanaatı bu yapının bir bütünü haline gelmesinin önemini vurguluyor. Bu sayede modern bir tarz oluştururken toplumunda şekillenmesi sağlanacaktır. Eski dönem akademik sanat eğitime karşı çıkması sanatın ve yaratıcılığın öğretilabilir bir şey değil, geliştirilebilir bir kavram olduğunu savunmaktadır. Manifesto da sanatın öğretilmeyeceğini savunmuş ve zanaatın her bir sanatçı için önemli olduğunu vurgulamıştır.

Görsel 1.5. Bauhaus manifestosu

“Manifestonun bu kadar başarılı olması da bundandır; gençler evlerinden ve ülkelerinden kopup bize geldiler, ama ‘doğru’ masa lambası tasarlamak için değil, yeni bir çevrede yeni bir insan yaratmak isteyen topluluğa katılmak için geldiler”⁶

Bu sözler aslında Bauhaus temelinde yatan fikrin en net özetidir. Bauhaus’un günümüz tasarımına etki etmesindeki en temel sebeplerden biri yeni toplum yaratma ve bu topluma ürünler vasıtası ile yön verme arzusunun olmasıdır.

1.4. Bauhaus Okulunun Dönemleri

Bauhaus eğitim modeli, zamanının alışagelmış eğitim anlayışının dışında olması geleneksel sanat anlayışına sahip toplumun tepkilerini almıştır. Weimar şehrinde kurulan ilk okul halkın baskıları sonucu kapatılmıştır. Sonrasında Dessau şehrine kurulan okul kendi içinde yaşadığı sıkıntıların yanında iktidara gelen Nazi yönetimin baskısında kalmış

⁶ E.Forgacs (2017) a.g.k. s43

ve buradaki okul da kapatılmıştır. Son olarak özel bir kurum kimliğine bürünerek Berlin’de bağımsız bir şekilde eğitim ve üretim girişimleri de Nazi iktidarının politik yapısına ters düşen düşüncelerin okul bünyesinde olması sebebi ile kapatılmıştır. Nazi yönetimin baskılarından kaçan ve başka ülkelere giden eğitmen ve öğrenciler yeni Bauhaus okulları ve eğitim sistemlerin yayılmalarını sağlamışlardır. Bauhaus okulunun her yeni şehirde kurduğu okulların Bauhaus’un gelişim ve evrimleşme sürecine de etki etmiştir. Bu sebeple her bir şehirde kurulan okul Bauhaus anlayışının dönemlerini de temsil etmektedir. Bu dönemler sırası ile Weimar dönemi (1919-1924), Dessau dönemi (1925-1928), Berlin dönemi (1928-1933) olarak üç dönemden oluşmaktadır.

1.4.1. Weimar dönemi

Henry van de Velde, savaşın başlaması sonucu görevinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Yakından tanıdığı ve yeteneklerinin yanı sıra liderlik özelliklerinden dolayı yerini Walter Gropius’a devretmesi ile 1919 yılında Bauhaus’un Weimar dönemi başlamıştır. Savaş öncesi aldığı bu teklifi Walter Gropius büyük bir heyecan ile kabul etmiştir ama 1914 yılında 1. Dünya savaşının başlaması ile Gropius askere gitmesi gerekmiştir. Walter Gropius 1916 yılında savaş alanından “Sanayi, Sanat ve Zanaatlara Sanatsal Yönlendirmede Bulunacak İlişkin Öneriler”⁷ başlıklı kısa bir yazı kaleme alır. Bu yazısında kısaca görev alacağı kurum için önerilerinin yanında 1914 yılında Werkbund kongresinde yaşanan standartlaşma üzerine olan tartışmalar ile ilgili fikirlerini belirtmiştir. Önerileri üretim ve ticaret ile sanat ve zanaat arasındaki kopukluğu ve çatışmaların nasıl kaldırılabilceğini içermektedir. Bu önerilerini savaş alanında kaleme almış olmasına rağmen, savaş sonrası teknolojik ve ekonomik duraklamanın ne boyutta olabileceğini ve toplumun ne boyutta etkileneceğini öngörememiştir.

Görsel 1.6. Bauhaus Weimar binası

⁷ E.Forgacs (2017) a.g.k. s22

Savaş sonrası görevine başlayan Gropius ülkenin içinde bulunduğu zor duruma rağmen vizyon ve organizasyon yeteneği sayesinde o döneme kadar alışagelmış eğitim anlayışını sarsacak bir içerik geliştirir. Gropius'un önerisi sanat ve zanaatın birlik olmasını bu sebeple el becerisinin önemine vurgu yapmıştır. Gropius'un "Sanat, zanaatın yüceltilmesidir."⁸ bu yaklaşımını en iyi ifade eden sözlerinden biridir.

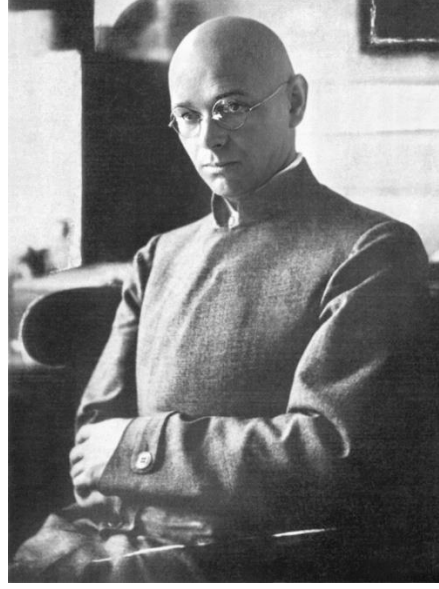
1919 yılında Walter Gropius, Saksonya Güzel Sanatlar Okulu'nda görevine başlamıştır. Saksonya Tatbiki Sanat Okulunun da yönetimini Gropius'a teklif edilmiştir. Gropius bu teklif ile iki okulu tek bir çatı altında birleştirmiş ve bu yeni okulun ismini 'Staatliches Bauhaus' (Bauhaus Devlet Okulu) olarak değiştirmiştir. Gropius kurmayı planlandığı bu yeni düzenin olgunlaşması ve kendi yolunu bulması için uzun süreler gerektiğini bilmektedir. Ama devletin ve yatırımcıların kısa zamanda desteklerinin sonucunu görmek isteyeceklerinin de bilincindedir. Bu sebeple Bauhaus'a kabul edileceklerin dikkatlice seçilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Gropius okulun kadrosunu oluştururken eski okul kadrosunda bulunan Profesör Walter Klemm, Richard Engelmann ve Otto Fröhlich görevlendirmiştir. Eski profesörlerin kadroda olması başlangıçta Weimar yönetiminin Gropius'a olan güvenlerini arttırmıştır. Bu isimlerin yanı sıra dönemin radikal ve dışavurumcu sanatçılarından Gerhard Marcks, Lyonel Feininger ve Johannes Itten gibi isimleri de okul bünyesine katmıştır. Bu isimler Weimar'ın geleneksel sanat anlayışından uzak isimler olması ileride Weimar yönetimi ve okul arasında sorunlar teşkil etmiştir.

Savaş sonrası ülkedeki ekonomik zorluklar, savaş sonucu yaşanan büyük yıkım ve bu olumsuzlukların toplum üzerinde yarattığı etkiler, yeni bir dünya yeni bir toplum inşa etmek için zemin hazırlamıştır. Yayınladıkları manifestoda Gropius, yeni bir dünyanın mümkün olduğunu ve bunun yolunu sanatçıların zanaatçıların bir araya gelip birlik olarak oluşabileceğini vurguluyordu. Manifestosu ile yaptığı ilk çağrı sonrasında 150-200 arasında öğrenci kayıt yaptırmıştır.

Gropius Bauhaus da akademik bir dil olan profesör, öğretmen ve öğrenci kavramlarını kullanmamayı tercih etti. Onun yerine orta çağ loncalarına da gönderme olarak usta, kalfa ve çırak kavramlarını kullandılar. Bauhaus okulunda derslik yerine atölyeler vardır. Her bir atölyenin başına bir sanatçı ve zanaatkar getirilmiştir. Sanatçılara "Formmeister" (form ustası) zanaatçılara da "Handwerkmeister" (elişi ustası) diye hitap

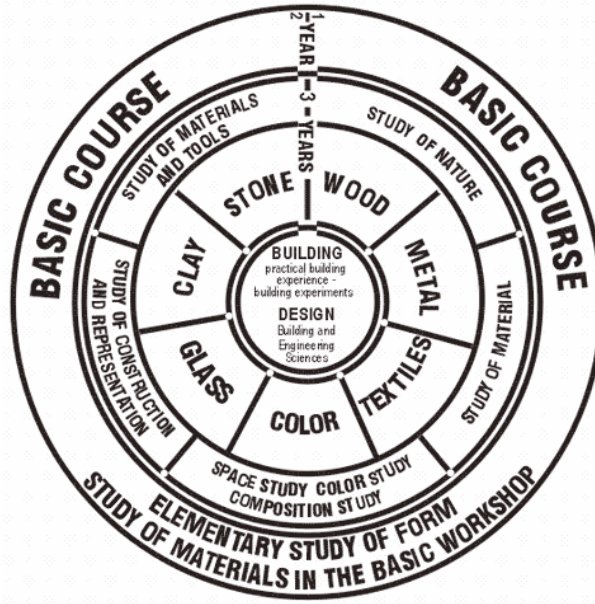
⁸ Bauhaus:modernleşmenin tasarımı (2011).a.g.k. s137

ediliyordur. Bauhaus'un en temel hedeflerinden olan, sanatçı ve zanaatçı ile alınan eğitim sayesinde öğrencilerde sanatçı ve zanaatçı bilgi birikimi tek bir bünyede birleşmesi hedeflenmiştir.

Görsel 1.7. Johannes Itten

Zamanla öğrencilerin temel form anlayışları ve yaratıcı işler ortaya koyabilme yeteneklerinde eksiklikler tespit edildiğinden, atölye eğitimine hazırlık niteliğinde Vokurs (ön eğitim) başlanılmıştır. Bu ön eğitim programı günümüz temel sanat eğitiminin zeminini hazırlamıştır. Dönemin sıra dışı sanatçılarından olan Johannes Itten, Walter Gropius tarafından Bauhaus'a davet edilmiştir. Gropius, Itten'i ön eğitim programını yürütmesi için görevlendirir. Itten'in daha önceki yıllarda ortaokul öğretmenliği yapmış olması ve pedagojik bilgisinin olması bu program için uygun sanatçılarından biri yapıyordur. Dönemin eğitim anlayışı içinde öğrencilere farklı bir tutum sergiliyordu. İlk ve ortaokul öğretmenliği yaptığı dönemlerde, çocukların yaptıkları hataları herhangi bir düzeltme yapmıyor, sınıfta genel bir tartışma ortamı içinde çocukların ismini vermeden yanlışlardan bahsediyordu. Goethe gibi Itten de eğitimin başlıca amaçlarından birinin çocuklukta dehanın, çocuğun dünya görüşünün bütünlüğünü korunması ve desteklenmesi gerektiğine inanıyordu. Öğrencinin kişiliğine karşı duyarlılık taşıyan bu tutum, Itten'in ilerleyen yıllarda sanat eğitimine getirdiği yeniliklerden biri olacaktır.

Görsel 1.8. Bauhaus eğitim şeması

Bauhaus'un okulunun müfredat şeması da dönemi için sıra dışı bir örnektir. Şema, Bauhaus eğitimi ile neyin amaçlandığını açık bir şekilde ifade ediyor. En dış kısmı Vorkurs (Ön Eğitim Programı) temsil ediliyor. Öğrenciler burada 6 aylık bir eğitim alıyorlar. Johannes Itten tarafından verilen bu atölye form, renk bilgisi ve materyaller üzerine eğitimler içeriyor. İçteki iki çember 3 yıllık eğitimi temsil ediyor. Bu 3 yıllık süre boyunca öğrenciler sanatçı ve zanaatçıların olduğu atölyelerde farklı malzemelerin kullanımı, işlenebilmesi ve form yaratma süreci ile ilgili eğitimler alıyorlar. Bu süreci tamamlayan öğrenciler son aşama olarak aldıkları eğitimler sonucunda, a'dan z'ye tasarlayacakları mimari yapılar üzerinde eğitim ve çalışmalarını tamamlayacaklardır.

Johannes Itten'in "oyun eğlenceye, eğlence işe, iş de oyuna dönüşür."⁹ tanımı, yaratıcılığın ortaya çıkmasını geleneksel akademik eğitim ile mümkün olmadığını, yaratıcılığın oyunda saklı olduğunu savunmuştur. Sıra dışı tarzı ve yaşam şekli ile öğrencilerin gözünde ilah gibi görünmektedir. Dönemin öğrencilerin den Helmut Von Errfa şöyle yazar "hepimiz daha iyi bir yaşam umudu besliyorduk; bütün umudumuz da ilk başta Gropius değil, Johannes Itten çevresinde yoğunlaşıyordu. Gropius Bauhaus kantinindeki basit yemeklerimizi bizimle yiyebilir ama ilk günlerde bizlere yol gösteren ruh Itten'di"¹⁰.

⁹ E.Forgacs (2017) a.g.k. s64

¹⁰ E.Forgacs (2017) a.g.k. s73

İtten öğrenciler arasında olan saygınlığının farkında olarak okulda yetki sınırlarını genişletmeye başlamıştır. Zaman içinde bu durum Gropius ve İtten arasında gerginliğe sebep olmuştur. Okul içinde yaşanan bu gerginliğin yanı sıra Weimar halkının geleneksel sanat anlayışından uzak olan Bauhaus okulu tepkiler toplamaya başlamıştır. Halkın tepkileri sonucunda okulun maddi desteği kesilmiş ve bunun sonucu olarak okul kapanmıştır.

1.4.2. Dessau dönemi

Bauhaus okulu 1925 yılında Dessau belediye başkanı Fritz Hesse tarafından Dessau şehrine taşınması için teklifte bulunulmuştur. Bu teklif sonucunda okul Dessau şehrine taşınmıştır. Weimar şehrinde devlet kurumuna bağlı olan Bauhaus, Dessau şehrinde kent yönetimine bağlanmıştır. Daha sonra Bauhaus, Adolf Sommerfeld desteği ile sınırlı sorumlu bir şirket olarak tescil edilmiştir. Bu sayede bütçe konusunda kent meclisinin onayına ihtiyaç kalmamıştır. Weimar'da okulun kaynaklarının kesilip kapatılması bir krize dönüşmesinden çok, Bauhaus için bir avantaj olmuştur. Dessau'ya taşınan okulun ilk önemli olan faaliyeti Bauhaus okulu için mimari bir eser ortaya koymak olmuştur. Weimar şehrinde doğan ve olgunlaşan Bauhaus düşüncesi, bu yapı sayesinde fikir boyutundan çıkıp somut varlığını sürdürmeye başlamıştır.

Görsel 1.9. Bauhaus Dessau Binası

Çünkü mimari bir yapı olmasının dışında öğretmenler için yapılan kampüs içindeki evlerin, aydınlatmalarından mobilyalarına kadar Bauhaus atölyelerinde tasarlanıp üretilmiştir. Mimari yapılar bir bütün olarak modern yaşamın ve yaşantı tarzının somut örnekleri olmuştur.

Weimar Bauhaus'dan mezun olan öğrencilerde Dessau da kurulan okulda görev almışlardır. Joost Schmidt, Hinnerk Scheper, Joseph Albers, Hernert Bayer, Marcel Breuer ve Gunta Stölzl genç üstatlar ünvanı ile görevlerine başlamışlardır. Bu genç üstatlar Bauhaus eğitiminin hedeflediği sanat ve zanaat alanında yetişmiş bireylerdir. Bu sayede atölyelerde sanatçı ve zanaatçı olarak iki eğitmenin olmasına gerek kalmamıştır. 1926 yılında Bauhaus Tasarım Yüksek Okulu ismini alarak üniversite statüsüne yükselmiştir. Usta ünvanı yerine akademik dil olarak profesör ünvanı kullanılmaya başlamıştır. Yeni koşullarda bulunan Bauhaus okulu için Gropius “Dessau Bauhaus – Bauhaus Üretim İlkeleri”¹¹ adında bir bildiri yayınlamıştır.

“Bauhaus atölyeleri çağımızı yansıtan ve seri halde imal edilmeye uygun ürünlerin prototiplerinin özenle geliştirildiği ve ara vermeksizin iyileştirildiği birer laboratuvardır. Bauhaus bu laboratuvarlar da sanayi ve zanaatta görevlendirilecek, teknolojiye ve biçime aynı derecede hâkim olan yeni tür çalışma arkadaşı eğitmek istiyordu. Ekonominin, teknolojinin ve biçimin bütün taleplerini karşılayabilecek bir dizi standart prototip yaratabilmek için, biçim ve mekanik tasarım öğelerini ve altlarında yatan yasaları kesinlikle bilen, en iyi, en becerikli ve çok yönlü, baştan aşağı eğitilmiş kişilerin seçilmesi gerekir...Bauhaus iş niteliğine yeni bir standart getirebilmek için düşük nitelikli işçilikle, bir ürünün yerine konulabilecek ucuz ürünle ve el sanatlarının heveskarlığıyla mücadele edecektir.”¹².

Bauhaus üretkenlik ve bilinirlik açısından en önemli yıllarını Dessau bölgesinde yaşamıştır. Atölyelerinde tasarlanan ve üretilen ürünler ile Dessau yakınlarındaki Junkers uçak fabrikası işçileri için yapılan Törten Konut Projesi, Bauhaus'un günden güne bilinirliğini artmasını sağlamıştır. Bu gelişimler ile okul felsefesini ve eğitim teorileri ile ilgili 14 adet kitap da basılmıştır. Okul içinde Gropius ve başta Kandinsky olmak üzere gerginlikler yaşanmaya başlamıştır. Gropius artan iş yoğunluğundan kaynaklı yönetimindeki atölyeleri diğer öğretmenlere devretmek istemiş, ama bu isteğine okul içinde cevap bile verilmemiştir. Bauhaus'da kolektif ruhun giderek azaldığını hisseden Gropius okuldan ayrılma kararı almıştır. Daha sonraki yıllarda Gropius eşinin 1923-1928 yılları arasında tuttuğu günlüğü okuduktan sonra “...o güne kadar eşi görülmedik bir şekilde çabaladıklarını, ancak bu çabaların neredeyse %90'ının gerek ülkedeki gerekse

¹¹ E.Forgacs (2017) a.g.k. s114

¹² E.Forgacs (2017) a.g.k. s187

bulunduğumuz yerdeki düşmanların hareketlerini savuşturmaya, geri kalan %10'unda fiilen yaratıcı çalışmaya harcadığını açıkça gösterdi”¹³ ifadelerini kullanmıştır.

Görsel 1.10. Dessau Törten toplu konutları

Walter Gropius ayrılmadan önce yerine geçecek biri olarak en yetenekli öğrencisi saydığı Marcel Breuer'i düşünmüştür. O dönem Paris'te yaşayan Marcel Breuer Gropius daveti üzerine Dessau Bauhaus'a gelmiştir. Bauhaus'un ikonik tasarımlarından biri olan bisikletten esinlendiği çelik boru ve derilerden oluşan sandalyesini tasarlamıştır. Okul bünyesinde prototiplerini oluşturduğu sandalyeleri beğenen Gropius okul öğretmenlerinin konakladığı evler için bu sandalyelerden sipariş vermiştir. Gropius'un anlayışına göre Bauhaus bünyesinde üretilen nesnelerin okulun fikir ve fiili mülkiyeti sayılarak yaygınlaştırılması gerektiğine inanıyordu. Gropius'un bu düşüncesini bilmesine rağmen Breuer sandalye tasarımlarını Berlin'de bulunan bir firma ile anlaşma yapıp Bauhaus'tan bağımsız pazarlamayı planlamıştır. Bu durum Gropius'u okul yönetimine karşı zor durumda bırakmış ve Breuer'e olan inancını yıkmıştır. Gropius mimarlık eğitimi için dönemin genç ve yetenekli Hannes Meyer'i davet etmiştir. 1927 yılında Meyer, Bauhaus eğitim vermeye başlamıştır. 1928 yılında görevinden ayrılan Walter Gropius yerini Hannes Meyer'e devretmiştir. Mimarlık bölümünün eğitimlerini veren Meyer yönetimin başına geçtiğinde mimarlık eğitimlerine ağırlık vermiştir. Bauhaus bünyesinde tasarlanan ve üretilen ürünler birçok firma tarafından satın alınmıştır. Duvar kâğıdı, tipografi tasarımları, kilim dokumaları, aydınlatmalar ve birçok gündelik kullanım eşyaları ile ön

¹³ E.Forgacs (2017) a.g.k. s187

plan çıkmıştır. Bunun yanı sıra bünyesinde bulunan önemli sanatçıların ürettiği ticari olmayan eser sergileri de büyük ilgi görmüştür. Bünyesine kattığı sahne sanatları ve fotoğraf eğitimi ile de toplumun büyük bir kesimin ilgisini çekmiş ve ses getirmiştir. Meyer, Bauhaus eğitimini yeniden yapılandırmıştır. Johannes Itten'in eğitim anlayışından farklı bir şekilde beden eğitimini eklemiştir. Bunun yanında sosyoloji, matematik, biyoloji, kent planlaması, siyaset bilimi, psikoloji ve ekonomi derslerini de eğitim programına eklemiştir. Bauhaus Dessau yıllarında deneyden sisteme, ekspresyondan konstrüksiyona, sanat ve zanaattan endüstriye doğru ilerlemiş ve global anlamda Alman stiline ortaya çıkması ve tanınmasını sağlamıştır. Dışarıdan bakıldığında olumlu bir yönde ilerlenişi gözlenen Bauhaus'un Meyer döneminde entelektüel profili zayıflamış sanat ile olan bağ zayıflamıştır. Gropius, Bauhaus'un asıl hedefini tasarım olarak belirledikten sonra bile okulu bu sınırlar içinde tutmaktan kaçınmıştır.

Görsel 1.11. Hannes Meyer

Meyer zaman içinde yaratıcı ve entelektüel faaliyetlerin fuzuli olduğuna inanmış ve bu faaliyetleri arka plana itmiştir. Meyer Bauhaus adlı derginin 1928/4 sayısında “Bina Etmek” başlıklı bir yazı yazmıştır. “Bu dünyadaki her şey (işlev çarpı ekonomi) formülünün ürünüdür. Dolayısıyla bütün bu şeyler sanat eseri değildir. Bütün sanat kompozisyonudur ve bundan ötürü de amaçlara ulaşmaya uygun değildir. Bütün yaşam işlevdir, dolayısıyla sanatsal değildir. “Bir liman kompozisyonu” fikri gülünçtür. Ama bir

kent planı nasıl tasarlanabilir ki? Ya da bir konut planı? Kompozisyon mu işlev mi? Sanat mı yaşam mı?”¹⁴Sözlerinden sanata olan yaklaşımını açıkça belirtmiştir.

İlerleyen zamanlarda Meyer konstrüktivizm ve Marksizm ideolojilerini tanıtmaya eyleminde bulunmuştur. Hitlerin iktidara geldiği ve ağırlıklı olarak sağ görüşün hâkim olduğu Dessau da bu sol görüşlü fikirler hoş karşılanmamıştır. Toplum ve yönetimin baskıları sonucunda Meyer görevinden alınmıştır. 1930 yılında Mies van der Rohe okulun başına geçmiştir. Alman Avangard mimarisini temsil eden etkili bir kişilik olmasının yanı sıra 1926 yılında Werkbund derneğinin başkanlığını yapan Mies, ülke yönetimi tarafından olumlu karşılanmıştır. Ama Meyer’in döneminden kalan sol görüşlü öğrenciler bu duruma pek sıcak yaklaşmamışlardır. Sol görüşlü bir grup öğrenci, Mies’in çalışmalarını sergilemesini ve Bauhaus’u yönetebilecek niteliklere sahip olup olmadığını belirlemek istemişlerdir. Mies bu tutum karşısında okula polis çağırmıştır. Bunun sonucu olarak birçok öğrenci okuldan atılmıştır. Daha önce yaşanan sorunların tekrarlanmaması adına Mies kendisini ve Bauhaus’u politikadan uzak tutmuştur. Mies yönetiminde Bauhaus tekrardan farklı bir rota kazanmıştır. Kurumsal eğitime önem verdiği için Bauhaus modern mimarlık okulu kimliği kazanmıştır. Bu kimlik ile Bauhaus eğitimini iki bölüme indirmiştir. Bir bölüm dış mimari diğer bölüm de iç mekân tasarımı olarak eğitime devam etmiştir. Mies, topluma hitap eden tasarım ve konutlar üretmek yerine halkın varlıklı kesimine yönelik mimari projelere yönelmiştir. Bu yönelme Bauhaus’u başlangıçtaki fikirden tamamen uzak bir nokta olan “biçimci” ve “elitist”liğe taşımıştır. Politikadan uzak durması sol görüşlü öğrencilerin okul bünyesinden uzaklaştırılmış olması gene de Bauhaus okuluna karşı olan yargıları değiştirmemiştir. 1932 yılında Dessau’da iktidara gelen Nazi yönetimi okulu kapatma kararı almıştır. Bauhaus tarihi açısından büyük bir öneme sahip olan günümüze de ışık tutan modern mimari ve tasarımın ilk tohumlarının yeşerdiği Dessau dönemi sona ermiştir.

1.4.3. Berlin dönemi

Dessau’da yaşananlar sonucunda Mies van der Rohe yeni bir strateji belirlemiştir. Stratejisi Bauhaus’u özel bir kurum olarak devam ettirmektir. 1932 yılında Berlin’de bulunan terk edilmiş telefon fabrikasını kiraladı ve Bauhaus’u oraya taşımışlardır. Dessau’da bulunan öğrencilerin büyük bir kısmı Berlin’e gelmiş bunun yanı sıra yeni öğrencilerde başvurular da bulunmuştur. Öğretim kadrosu Albers, Kandinsky, Lilly

¹⁴ E.Forgacs (2017) a.g.k. s213

Reich, Walter Peterhands, Ludwig Hillberseimer, Hinnerk Scheper ve Alcar Rudelt'ten oluşuyordu. Eski terk edilmiş fabrikanın eğitim verebilecek bir kurum haline dönüşebilmesi için herkes çalışmıştır. Yaşanan olaylardan dolayı mali durumu kötü olan Bauhaus için öğretim kadrosu kişisel fedakarlıklarda bulunmuştur. Bu fedakarlıklar sayesinde okul binası tamamlanmış, eğitim ve öğretime başlanabilmektedir. Yarım dönem eğitim verebilen Bauhaus okulu Nazi yönetiminin baskısından kurtulamamış ve 11 Nisan 1933 yılında kapanmıştır.

Görsel 1.12. Ludwig Mies Van Der Rohe

Bu kapanma sonucunda öğrenci ve öğretmenler yapabilecekleri üzerine konuşmuşlardır. Ülkeden ayrılmak da bu seçeneklerden biridir. Birçok Bauhaus öğretmeni ve mimarları Almanya'yı terk edip Dünya'nın çeşitli yerlerine yerleşmişlerdir. Bu toplu göç sayesinde gittikleri ülkelere Bauhaus'u da birlikte götürmüşlerdir. Hannes Meyer, Arthur Korn ve Bruno Taut ilk Moskova'ya gitmiş sonrasında Türkiye'ye gelmiş ve birçok bina tasarlamışlardır. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin mimari projesi Bruno Taut tarafından çizilmiştir. Gropius önce İngiltere daha sonra da Amerika'ya gitmiştir. 1937-1952 yılları arasında Harvard üniversitesinde ders vermiştir. Ayrıca 1945 yılında Amerika'da mimarlık ofisi açmıştır. Moholy-Nagy Şikago'da "Yeni

Bauhaus” adında tasarım okulu kurmuştur. Albers, Yale ve Black Mountain kolejinde eğitim vermiştir. 1938 yılında da New York Güzel Sanatlar Müzesi’nde Bauhaus sergisi açmıştır. Breuer New York’ta 1937-1941 yılları arasında Gropius açtığı mimarlık ofisinde çalışmış daha sonrasında da kendi ofisini açmıştır. 1960 yılında Bauhaus arşivi kurulmuştur. Bu sayede Bauhaus fikri dünya geneline yayılmış ve etkilerini günümüze kadar taşımıştır.¹⁵

1.5. Bauhaus Atölyeleri

Bauhaus eğitiminin en önemli bölümü pratik eğitimlere ağırlık verilmesidir. Atölyelerde alanında uzman sanatçı ve zanaatçılar eşliğinde malzemeler ile deneylerin ve deneyimlemeler yapılmıştır. Bu atölyelerde öğrenciler malzemeleri tanıma süreçlerinde kendilerini de tanımış malzemenin sınırlarını zorlarken kendi sınırlarını da zorlamışlardır.

1.5.1. Heykel atölyesi

Akademik geleneğe göre, Weimar Eyaleti Bauhaus’ta biri taş, diğeri ahşap için iki heykel atölyesi vardır. Özgür sanat üretiminin ötesinde, esasen Johannes Itten ve Oskar Schlemmer tarafından yönlendirilen bu atölyeler, Walter Gropius’un mimari projeleri için mimari modeller, seramik atölyesi için alçı modeller, avizeler gibi diğer atölye çalışmaları için de modeller tedarik ettiler. Ahşap heykel atölyesi, 1920-1921 yıllarında, tamamen ahşapla tasarlanmış Sommerfeld Evinin oymacılığını üstlenerek en büyük işini almışlardır. Çırak Joost Schmidt’in ev için tasarladığı kapılar, merdiven kaplaması ve duvar rölyefleri için yapılan büyük beğeni toplamıştır. Taş heykel atölyesi, 1921-1922 yılları arasında Walter Gropius’un Almanya’da öldürülen işçiler anısına “Monument to the March Dead” tasarladığı anıt heykelin üretimini yapmışlardır.

1923 Bauhaus Sergisi için de birçok heykel üretilmiştir. Heykel atölyeleri Dessau’dan sonra Bauhaus bünyesine dahil edilmemiştir. Genç usta Joost Schmidt başkanlığında bir plastik sanat atölyesi kurulmuştur. Atölye bünyesinde model tasarımları, sergi tasarımları ve sahne sanatları için birçok dekor ve heykel üretilmiştir. Schmidt, 1929’da Berlin’in ‘Gaz ve Su Fuarı’nda ve 1930’da Dresden’deki ‘Uluslararası Hijyen Fuarı’nın stant tasarımlarıyla trend belirleyici bir tarz oluşturdu.¹⁶

¹⁵ J. Fiedler ve P. Feierabend (1999). Bauhaus. Cologme:Könemann s.67

¹⁶ M. Droste (2002).Bauhaus 1919-1933.Berlin,Taschen.

Görsel 1.13. "Monument to the March Dead" anıt heykeli Walter Gropius

1.5.2. Marangozluk ve mobilya atölyesi

1919'dan itibaren Johannes Itten, 1922'de Walter Gropius marangozluk atölyesinin form ustası olarak eğitim vermiştir. Marcel Breuer'de mobilya atölyesinin başında bulunmuştur. Geleneksel ahşap işleme teknikleri ile üretilen ilk mobilya örneklerin de bile Weimar dönemindeki dışavurumculuğun izleri görünmektedir. Marcel Breuer'in el oyması Afrika sandalyesi dışavurumculuğun izlerini taşıyan en iyi örneklerden biridir.

Görsel 1.14. "African Chair" Marcel Breuer ve Gunta Stözl ortaklaşa çalışması

Johannes Itten'in öğretileri mobilya atölyesinde ki çalışmalara da yansımıştır. Peter Keler'in daire, kare ve üçgenden oluşan beşik tasarımı da buna örnektir. Marcel Bruer'in bisikletten esinlenerek yaptığı metal boru ve deri kullanarak yaptığı sandalye, mobilya tasarımında devrim yaratmıştır. Mobilya üretiminde farklı malzemelerin kullanımının önüne açan bu tasarım, günümüz mobilya tasarımların da izleri halen görülmektedir.

1.5.3. Seramik atölyesi

Bauhaus'taki ilk atölye çalışmalarından biri olan seramik atölyesi, 1920'de, Weimar şehrine 20 km uzaklıkta Dornburg'de kurulmuştur. Bu atölye hem çalışmaları hem de öğrencilerin konaklamaları için yeterli alana sahiptir. 1925 yılına kadar Gerhard Marcks atölyenin form ustası olarak eğitim vermiştir. Ünlü çömlek ustası Max Krehan, elışı ustası olarak Marcks ile eğitim vermiştir. Başlangıçta, atölye günlük kullanım için Bauhaus'a özgü düz sırlanmış minimal seramik tasarımları üretmiştir.

Görsel 1.15. Mocha makinesi, Theodor Bogler

Walter Gropius'un teknolojiye verdiği önemi ve seri endüstriyel üretim için yeni metotlar oluşturma nedeniyle, atölye eğitimini çıraklık eğitim atölyesi, deneysel ve seri üretim atölyesi olarak ikiye ayırmıştır. Endüstriyel üretim için prototipler arasında döküm tekniği ile üretilen Theodor Bogler Mocha Makinesi vardır. Beş parçadan oluşan kombine demlik, modüler tasarım ilkesine dayanıyordu. Walter Gropius'un "simplicity in

multiplicity/ çeşitliliğin içindeki sadelik” sözüne örnek tasarımlardan biridir. Atölye, çeşitli toprak ve porselen fabrikaları ile temaslarda bulunmuştur, ürünlerini fuarlar ve 1924 Alman Çalışma Federasyonu'nun Stuttgart fuarında sunmuştur. Bauhaus'un Dessau'ya taşınması sonucu seramik atölyesi kapatılmıştır¹⁷.

1.5.4. Vitray atölyesi

Cam boyama atölyesi, 1920'den itibaren Johannes Itten tarafından geliştirilmiştir. Paul Klee, 1922'den itibaren form ustası olarak eğitim vermiştir. 1920'de Bauhaus'a öğrenci olarak giren Josef Albers, 1922'de cam boyama atölyesine usta olarak atanmıştır. Sommerfeld Evi ve Berlin'deki Otte House için vitraylı pencereler ve Grassi Müzesi'nin merdiven boşluğuna yaptığı vitraylar ile vitray atölyesinin en iyi bilinen sanat eserlerini yaratmıştır. 1924 yılında bütçe sıkıntılarından dolayı vitray atölyesi sahne ve heykel atölyeleri ile birleşmiştir. Birleştirme sonrasında bu atölyelerin içinde deneysel çalışmaların yapıldığı atölye haline gelmiştir. Cam boyama atölyesi, Bauhaus Dessau'ya taşındığında vitray atölyesi de kapanmıştır.

Görsel 1.16. "Shards in a Picture Grid", Josef Albers

¹⁷ M. Droste (2002).Bauhaus 1919-1933.s69

1.5.5. Baskı, tipografi ve reklam atölyesi:

Walter Gropius, 1925 yılında Dessau'da yeni kurulan matbaa ve reklam atölyesinin başına Herbert Bayer'i atadı. Reklamcılığı ekonomik, psikolojik ve teknik anlamda değerlendirip tasarımlarını oluşturan atölye modern reklamcılığa yön vermiştir. Bayer, yeni tipografi tasarımlarına ağırlık verir. Bayer, en basit geometrik unsurları kullanarak tipografiler oluşturdu. 1923 yılında Joost Schmidt'in Weimar sergisi için tasarladığı afiş olacak tasarım ve tipografilerin habercisi niteliğindedir. Atölyenin ilk işlerinden biri Bauhaus ürünleri için basılan katalogdur. Bauhaus Dessau'da tasarlanan tipografiler yazı karakterinde bir reform başlatmıştır. Hannes Meyer döneminde Joost Schmidt, reklam atölyesinin başına getirilmiştir. Schmidt atölyenin daha çok fuar ve sergi tasarımlarına yönelmesini sağlamıştır. 1929'da fotoğrafçı Walter Peterhans'ın yönettiği yeni kurulan fotoğraf atölyesi, heykel ve tipografi derslerinde olduğu gibi reklam atölyesine de dahil edilmiştir. Mies van Rohe yönetiminde Berlin'de kurulan reklam atölyesi Walter Peterhans tarafından yönetilmiştir.

Görsel 1.17. "bauhaustapete gehört die zukunft" reklam bröşürü, J. Schmidt

1.5.6. Metal atölyesi:

Metal atölyesinde çalışma 1919'da da başladı. Atölye başlangıçta Johannes Itten tarafından yönetilen 1922'de gümüş ustası Christian Dell, el işi ustası olarak eğitime başlamıştır. Itten'in 1923'te ayrılmasının ardından, atölye eğitimini Macar konstrüktivist László Moholy-Nagy vermesi ile yeni bir yönde gelişmiştir. Tek tek üretim yerine, artık seri üretim için prototipler yapılmıştır. Karl Jacob Jucker ve Wilhelm Wagenfeld'in masa lambası, Wolfgang Tümpel'in çay demliğı, Marcel Breuer Sandalyesi ve Marianne Brandt'ın kül tablası gibi ikonikleşen nesneler üretilmiştir. Dessau döneminde metal atölyesi, öncelikle yeni inşa edilen Bauhaus binasını döşemek için lambaların tasarım ve üretimine odaklanmıştır. 1928'de, metal atölyesi, yeni Bauhaus yöneticisi Hannes Meyer tarafından tekrar yapılandırılmıştır ve geçici olarak Marianne Brandt tarafından yönetilmiştir. Berlin'deki lamba üreticileri Schwintzer & Gräff ve Leipzig'deki Körting & Mathiesen (Kandem) ile iş birliğı anlaşmaları imzalanmıştır. Bir yıl sonra, metal atölyesi Alfred Arndt yönetiminde eğitimlerine devam etmiştir. 1932'de mimarlık ve içmimarlık olarak iki birime indirgenen Bauhaus'da metal atölyesi iç mimarlık bölümüne dahil edilmiştir.¹⁸

Görsel 1.18. Kahve ve Çay seti, Marianne Brandt

¹⁸ M. Droste (2002).Bauhaus 1919-1933.s76

1.5.7. Dokuma atölyesi:

1919 yılında Johannes Itten tarafından yönetilen atölye 1925 yılına kadar eğitimlerine devam etmiştir. Helene Börner elışı ustası olarak atölye de görev almıştır. Öğrenciler dokumaya ek olarak, tığ işi, makrome, nakış, applike, boyama ve püskürtme teknikleri gibi diğer tekstil tekniklerini de öğrenmişlerdir. 1921'den 1927'ye kadar Georg Muche dokuma atölyesinin başındadır. Muche, ürünlerin seri üretimini sağlayarak atölyenin genel karlılığını arttırmıştır. Ayrıca geleneksel dokuma tezgâhından uzaklaştı ve endüstriyel dokuma tekniklerine yönelmişlerdir. Form açısından, kız öğrenciler kendilerini Johannes Itten, Paul Klee ve Wassily Kandinsky'nin derslerine odakladılar, renk ve form kavramlarını dokuma tezgâhına aktarmışlardır. Dokuma atölyesinde “Sommerfeld Evi” ve “Haus am Horn” evi için prototipler, modern iç mekân tasarımları için uygun dekoratif kumaşlar, duvar kaplamaları ve döşemelik kumaşların seri üretimi yapılmıştır. Sentetik elyaftan üretildiği kadar üretilmesi de ekonomik olan kumaşların gelişimi, Dessau'da ikinci Bauhaus yöneticisi Hannes Meyer tarafından yoğunlaştırılmıştır. İç mimar Lilly Reich, 1931’de ayrıldıktan sonra Gunta Stölzl’in yerini aldı. Dokuma atölyesi, Bauhaus’taki en verimli ve başarılı atölyelerden biri olmuştur.

Görsel 1.19. Çocuk odası için kilim- Benita Koch-Otte

1.5.8. Sahne sanatları ve tasarımı:

Walter Gropius, bina ile sahne arasındaki yapısal benzerlikleri görmüştür. Sahne çalışması yöntemlerini araştırmak için, tüm bölümlerden öğrencilerin katılmaya teşvik edildiği bir sahne atölyesi kurmuştur. Gropius, atölyenin gelişimini 1918'den 1921'e kadar Berlin'deki dışavurumcu “Sturm-Bühne” başkanı olan sahne sanatçısı ve dramaturg Lothar Schreyer'e devretmiştir. Schreyer, temelde form dili ile ilgili konuları araştırmak için figürlerini geometrik tam vücut maskelerinin ardına gizlemiştir.

Görsel 1.20. Bauhaus Sahnesi- Bauhaus Dessau

Bununla birlikte, “Mondspiel” (Moon Play) veya “Kreuzigung” (Crucifixion) gibi oyunları Bauhaus'ta vasat olarak karşılanmıştır. Bunun üzerine 1923'te Schreyer okulu bırakmıştır. 1922'de Oskar Schlemmer tarafından yaratılan 'Triadic Ballet'i Bauhaus'da başarılı olarak görülmüştür. Schlemmer, insanın mekanla ilişkisine odaklanan bir sahne teorisi geliştirmiştir. Oluşturduğu Bauhaus dansları, Dessau'daki Bauhaus döneminin ruhunu yansıtmıştır. 1928'den itibaren sahne sanatları atölyesi düşük bir bütçeye sahiptir ve Schlemmer, sahne tasarımları için daha az zaman harcamıştır. 'Der Mensch' (insan doğası) adlı kursu öğretmeye başlamış ve canlı model çizim dersleri vermiştir. Schlemmer sahne çalışmaları bir grup genç komünist öğrenci tarafından propaganda karşıtı tiyatro gösterisi olarak görülmüştür. Schlemmer, Bauhaus da politikanın varlığını kökten reddetmiştir. Hanner Meyer'in yönetime gelmesi ile sahne sanatlarının başına gelmiştir. 1929 yılında istifa eden Schlemmer 'den sonra giderleri azaltmak için Meyer tarafından bölüm kapatılmıştır.

1.5.9. Fotoğraf atölyesi

Bauhaus Weimar döneminde fotoğraf dokümantasyon ve yayın alanında kullanılmıştır. 1923 yılında Laszlo Moholy-Nagy tarafından sanatsal denemelerin yapıldığı foto-kolaj çalışmaları ile başka bir boyut kazanmıştır. 1929 yılında reklamcılık atölyesine dahil edilen fotoğrafçılık genel müfredatta yerini almıştır. Bauhaus Dessau'da, Bauhaus ürünlerini, mimarisini ve Bauhaus'taki yaşamını belgeleyen yaratıcı bir şekilde rafine edilmiş fotoğraflar üreten başlıca fotoğrafçılar Lucia Moholy ve Erich Consemüller olmuştur.

Görsel 1.21. "Bauhaus Sahnesi" Erich Consemüller

Bauhaus'ta gerçekliğin nesnel olarak yeniden üretilmesinin ötesinde, Macar Konstrüktivist László Moholy-Nagy, fotoğrafçılığı derslerine deneysel bir şekilde entegre ettiği bağımsız bir tasviri aracı olarak yeniden keşfetmiştir. Deneysel yaklaşımlar sonucunda fotoğraf Bauhaus'ta yaratıcı yaklaşıma geliştirilir. Yeni Vizyon ve Yeni Nesnellik kavramlarının etkileri bu dönemin fotoğraflarında belirgindir. Moholy-Nagy'nin 1928'de ayrılmasından sonra Bauhaus'ta fotoğrafçılık öncelikle reklam amaçlı kullanılmıştır. Hannes Meyer döneminde reklam atölyesinin bir parçası olan fotoğrafçılık atölyesinin başına fotoğrafçı Walter Peterhans'ı getirilmiştir. Peterhans, estetik ve teknik becerilere önem vererek sofistike bir ürün fotoğrafçılığına odaklanmıştır. Peterhans ve öğrencileri öncelikle nesnelerin malzemesini, özelliklerini ve yüzeylerini yakalayan, nesne ve portre fotoğrafları üretmişlerdir. Herbert Bayer, Marianne Brandt, Paul Citroen, T. Lux Feininger, Floransa Henri, Kurt Kranz ve Xanti Schawinsky de Bauhaus'ta fotoğrafçılık alanında çalışan isimlerdir.

2. CAM SANATI VE TASARIMI

2.1. Cam Sanatı Tarihi

İlk çağlardan itibaren cam, insanlık için günlük yaşantının bir parçası olmuştur. İlk insanlar volkanik cam olarak bilinen obsidyen camını, avlanmak için ok ucu ve takı amaçlı kullanmıştır. Kayıt altına alınan ilk cam kap M.Ö. 16. yüzyıla aittir. Hatay ilinin, Amik Ovasında bulunan kalıntılar Antik Alalath kazı çalışmalarında çıkarılmıştır. Mısır, Roma ve Mezopotamya'daki uygarlıklar da birçok cam süs ve gündelik kullanıma yönelik bardak sürahi ve şişe kalıntılarına rastlanmış olması, uygarlaşan toplumlarda camın yaygın kullanımın bir göstergesidir. Roma imparatorluğu döneminde cam üretimine büyük önem verilmiştir. Roma imparatorluğunun ulaştığı her yerde cam kalıntılarına rastlanılmıştır. Bulunan kalıntılar camın farklı kategorilerde üretildiğini göstermektedir. Sanatsal nitelik taşıyan ince işçilikli cam ürünler, gündelik kullanıma yönelik üretilmiş şık cam ürünler ve son olarak ucuza imal edilmiş az işçilikli şişeler bulunmaktadır. Cam, Roma Dönemi ile toplumun her kesimine ulaşmıştır. Ticaretin gelişmesi ve cama olan talebin artması ile cam ustaları başka bölgelere gitmişlerdir. M.S. 3. Yüzyılda Britanya adasında cam fırını kalıntılarına rastlanılmıştır. Mezopotamya bölgesinde başlayan cam endüstrisi yıllar içinde tüm dünyaya yayılmıştır¹⁹. Sanayi devrimi sonrası hızla gelişen teknoloji, cam şekillendirmesinde büyük ilerlemeler kaydedilmesini sağlamıştır.

Bunlara örnek olarak kimyanın gelişmesi ve sentetik ham maddelerin üretilmesi ile farklı alanlarda kullanılabilecek camlar üretilmiştir. İlerleyen ve gelişen teknoloji sayesinde camın şekillendirilmesi, renklendirilmesi, dayanıklılığı ve daha birçok özellikleri üzerine gelişmeler sağlanmıştır. Günümüzde cep telefonundan, araba camına, mimariden ev kullanım eşyalarına kadar geniş bir yelpaze içinde kullanılmaktadır. Uzun yıllar başta İtalya olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde ufak atölyelerde babadan oğula aktarılan bu zanaat, bölgesel farklı teknik ve tarzların doğmasını sağlamıştır. Sanayi Devrimi birçok zanaat alanı gibi cam endüstrisini de etkilemiştir. Avrupa'da 20. yüzyıl başlarında camın sanat ve sanatçılar ile buluşması, Sanayi Devrimi sonrasında oluşan Art Nouvea ve Bauhaus gibi akımlar ile başlamıştır. Cam sanatı ve tasarımına yön veren Art Nouvea akımın önemli isimlerinden biri Emile

¹⁹ Antik Cam Tarihi
<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-44944/antik-cam-tarihi.html>

Galle'dir. Galle birçok vazo ve aydınlatma tasarımları ile cam endüstrisinde büyük başarılar yakalamıştır. Wilhem Wagenfeld ve Josef Hoffmann gibi sanatçılar da Bauhaus ekolünde birçok cam kullanım eşyası tasarlamışlardır. Avrupa'da sanatçı ve zanaatçılar birlikte çalışmaya başlamış ve fabrikalarda tasarımcı olarak görev almaya başlamışlardır.

Görsel 2.1. "Cameo vazo" Emile Galle

Amerika cam endüstrisi de hızla gelişmiş ve firmalar tasarımcılar ile çalışmaya başlamıştır. Harvey K. Littleton'ın başlattığı stüdyo cam hareketi camı başka bir noktaya taşımıştır. Bauhaus, sanatçıyı ve zanaatçıyı bir araya getirerek endüstriyel tasarımı hedeflerken; stüdyo cam hareketi aksine camı endüstri ortamından çıkarıp fonksiyonellikten uzak sanatsal üretime hedeflemiştir. Birbirinden iki farklı yöne bakan bu düşünceler zaman içinde bazı noktalarda kesişmişlerdir ve günümüzün cam sanatı ve tasarımına yön vermişlerdir.

Görsel 2.2. "Kubus" Wilhem Wagenfeld

2.2. Stüdyo Cam hareketi ve Etkileri

1962 yılında Harvey Littleton ve Dominick Labino, Toledo’da kurdukları sıcak cam fırını ile çağdaş cam sanatının ilk adımları atılmıştır. Harvey Littleton’ın babası Jesse Littleton, Corning Cam Fabrikası’nda araştırma bölümünün başında görevlidir. Seramik üzerine eğitim alan Littleton’ın cama karşı hep bir ilgisi olmuştur. 1957 yılında İspanyol seramiklerini araştırmaya gitmiştir. İspanya da geçirdiği aylar sonrasında Murano Adası’nı ziyaret etmiştir. Murona Adası’nda gördükleri karşısında hayran kalmıştır. Adada gördüğü çalışma şekli camın fabrika dışında küçük bir atölye ve küçük bir ekiple üretilebileceğini görmüştür. Amerika’ya dönen Littleton konu hakkında çalışmalara başlamıştır. Dominick Labino sayesinde hayali gerçekleşmiştir.

Görsel 2.3. Harvey Littleton

Labino’nun cam fiber için geliştirdi camlar ile düşük ısılarda ergimiş cam üretilmesini sağlamıştır. Bu sayede daha basit fırın yapımları ile cam şekillendirme mümkün hale gelmiştir. Littleton bu hareketi sayesinde camı, fabrika ortamı dışında şekillendirebilmiş ve sanayi ortamı olmadan cam üretilmesini mümkün kılmıştır. Kısa sürede okul ve müzelerin ilgisi artmış ve üniversitelerde eğitim programına dahil edilmiştir. Fritz Dreisbach bu akımın yayılmasını sağlayan önemli isimlerden biridir. Bir kamyonetin arkasına sığabilecek şekilde tasarladığı cam ve tavlama fırınları ile neredeyse tüm ülkeyi dolaşmış, birçok gösteri ve eğitimler vermiştir. Cama ilgi duyan koleksiyonerlerin artması ile cam sanatsal anlamda değer kazanmaya başlamıştır. Daha

sonraki yıllarda cam eğitimi alan sanatçılar Fulbright bursu sayesinde İtalya'ya gitme şansı yakalamışlardır. Dale Chihuly 1968 yılında kazandığı Fullbright bursu ile İtalya'da çalışmak için birçok fabrikaya mektup göndermiştir. Bunların arasında sadece bir tanesi Amerikalı bir camcının çalışmasını kabul etmiştir. Venini cam fabrikasında çalışan Chihuly ilk defa gördüğü cam tekniklerini usta ellerin üretmesinden izlemiştir. Sonraki yıllarda açtığı Philchuck Cam Okulu'nda Avrupa'dan birçok sanatçı eğitim vermişlerdir. Bu eğitim verenlerden en önemlilerinden bir tanesi Lino Taglipietra'dır. Lino'nun başta Philchuck olmak üzere Amerika ve dünya genelinde verdiği eğitimler ile stüdyo camcılığı amatör evresinden, profesyonel evresine gelmiştir.

Görsel 2.4. Lino Taglipietra

Stüdyo cam hareketi başlangıçta sıcak cam şekillendirme olarak başlamış olsa da bununla sınırlı kalmamıştır. Çek sanatçı Stanislav Libensky döküm camı üzerine eğitimler vermiştir. İlerleyen zamanlarda camın diğer alanlarında uzmanlaşan sanatçı ve zanaatçılar sayesinde cam sanatında önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Öğrenilen bilgi ve teknikler doğrultusunda yeni formlar aranmaya ve üretilmeye başlanılmıştır. Her ne kadar akademik eğitimler verilse de asıl öğrenim ustaların eğitimi tarafından gerçekleştiği için tekniklere bir bağlılık mevcuttur. Modern cam örneklerine baktığımız zaman bu teknik

etkiyi birçok eserde görebiliriz. Çağdaş cam sanatında üretilen eserler, usta çırak mantığından sıyrılmış, geleneksel üretim tekniklerinin yaratıcı fikirler ile nasıl uygulanabileceğine odaklanılmıştır.

Görsel 2.5. Chartreuse Trio- Dante Marioni

Amerikalı sanatçı Dante Marioni eserleri, İtalyan tarzında çağdaş cam heykel örneklerindendir. Marioni işlerinde canlı renkleri, geleneksel vazo ve şişe formları ile birleştirmesi, teknik yeterliliğin yaratıcılık ile buluşmasına bir örnek olmuştur. William Morris, Karen Willinberk, Martin Janecky ve Grant Garnezy gibi çağdaş cam sanatçılar detaylı cam figürler üretmektedir. Ustalardan öğrenilen teknik bilgiler, yaratıcı sanatçılar ile farklı bir noktaya gelmiştir. Yüksek teknik beceriye sahip sanatçılar tarafından verilen eğitimler, günümüzde cam sanatını daha geniş bir perspektif içinde öğrenilmesini sağlamaktadır.

Görsel 2.6. "isimsiz" Martin Janecky

Stüdyo cam hareketi daha sonraları dünya genelinde akademik eğitim programları ve özel cam okulların kurulmasını sağlamıştır. Bu hareketin etkileri ilk Türkiye’de 1987 yılında Mimar Sinan Üniversitesi bünyesinde kurulan sıcak cam fırını ile Remzi Köklü tarafından verilen eğitimler ile başlamıştır. 1995 yılında, cam fırının ve çalışma ortamının tehlikeli bulunması sebebi ile kapatılmıştır²⁰. 2002 yılında Yılmaz Yalçınkaya’nın kurduğu Cam Ocağı Vakfı çağdaş cam sanatı için atılmış büyük adımlardan bir tanesidir. Camın bütün tekniklerinde eğitim ve üretim yapabilme altyapısına sahip olan okul birçok önemli cam sanatçıları ağırlamıştır. Yaz döneminde uluslararası sanatçıların verdiği eğitimlere katılanlar arasından birçok yerli cam sanatçısı yetişmiş, üniversite öğrencilerine verdiği burslar sayesinde akademik cam eğitime destek sağlamıştır. 2004 yılında Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde Yrd. Doç. Ekrem Kula önderliğinde kurulan cam bölümü ile akademik eğitime başlanılmıştır.

²⁰ İlhan Hasdemir ve Hacer Yılıkoğlu (2017) Türkiye’de Stüdyo Cam Hareketinin (kısa olan) Tarihçesi
Kaynak: <http://www.asosjournal.com>

Görsel 2.7. Anadolu Üniversitesi Cam Bölümü

Anadolu Üniversitesi'nde ilk yıllarda cam eğitimleri Bauhaus okulu gibi usta ve sanatçı gözetiminde eğitimler vermiştir. Mezun olan öğrencileri akademik kadroya dahil edilerek atölye eğitimlerini vermeye başlamışlardır. Bu mezunlar sayesinde Mimar Sinan, Marmara, Dokuz Eylül ve Samsun Üniversitelerinde cam eğitimlerine başlamıştır. Bauhaus okulundaki gibi artık eğitimler sanatçı ve zanaatçı olarak iki ayrı kişi yerine bunların birleştiği yeni nesil eğitimler tarafından verilmektedir. Bu eğitim sonucunda hem üniversitelerde hem de özel sektörde donanımlı bireyler görev almaya başlamış ve bu sayede cam sanatı ve tasarımının gelişmesi ülkemizde önem ve hız kazanmıştır.

2.3. Bauhaus ve Cam Endüstrisi

Almanya ve çevresinde çok uzun yıllardır cam üretimi yapılmaktadır. Avusturya-Macar İmparatorluğu'nun himayesinde olan Bohemya 16. yüzyıldan sonra kristal cam üretimi ile önemli bir yere sahiptir. Doğal kaynak olarak potasyum, kurşun ve manganez gibi ham maddelerin bol bulunması eşi benzeri olmayan cam harmanının oluşmasını sağlamıştır. Bu harman sonucu elde edilen cam, ışık kırılmaları ve parlaklığı ile diğer cam örneklerinin önüne geçmiştir. Üretilen cam ürünlere derin kesme ve parlatmalar ile dekorlama yapılıyor, bu kesimler cam üzerinde farklı optik ve ışık kırılmaları yaratıyordur. Kristal cam üretimi sayesinde 19. yüzyılda Bohemya camı dünya genelinde popülerliğini yakalamıştır. Avrupa'nın en eski cam üretim yeri olan ve dünyaca üne sahip olan Venedik camlarının önüne geçmiştir. Venedik'te üretilen camlar ince ve zarıflığı ile ön plana çıkarken, Bohemya camcılığında renkli ve daha kalın formlar üzerine yapılan kazımlar ön plana çıkmıştır. 1903 yılında Josef Hossman ve Koloman Moser

tarafından “Viennese Workshops” kurulmuştur. Kurulan bu dernek ile ürünlerde modern bir dil yaratılması hedeflenmiştir. Bu düşünce ve çalışmalar birçok alanı etkilediği gibi cam endüstrisinde de önemli değişiklikler yaratmıştır.

Görsel 2.8. Masa lambası, Daum

Avrupa da birçok sanatçı cam atölyeleri ile çalışıp ve gündelik hayata yönelik cam ürünler üretmişlerdir. 19. yüzyılın sonlarına doğru Fransa’da Emile Galle, Jean Daum ve Rene Lalique Art Nouveau akımı ile cam işçiliğine yeni bir bakış getirmişlerdir. Sanatçıların tasarladığı objeler yetenekli ustalar tarafından şekillendirilmiştir. Çeşitli soğuk cam işleme aletleri ile dekorlamanın yanı sıra boyalar ile doğa temalı, süslemeli cam objeler üretilmiştir. 1907’de Almanya’da Alman İşçi Derneği’nin kurulması ile tasarım ve tarz konularına değinilmiştir. Derneğin üyelerinden ve Walter Gropius’un öğretmeni olan Peter Behrens cam endüstrisi için birçok tasarımlar yapmıştır.

Görsel 2.9. Bardak seti, Peter Behrens

Tasarımcılar sadece yeni süsleme yöntemleri bulmak haricinde; fonksiyonel, estetik ürünler tasarlamaya odaklanmıştır. Bu konuda denge kurmaları gereken iki nokta bulunmaktadır. Maliyetli el üretimi objeler ve düşük maliyetli yüksek adetler üretilen endüstriyel üretim objeler. Richard Riemerschmid ve Peter Behrens bu konu üzerine çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Endüstriyel üretime yönelik tasarladıkları ürünlerde en son dokunuş olarak süsleme unsurlarını eklemişlerdir. Ama bazı ürünlerde bu süslemelere ihtiyaç olmadan da estetik tasarımların oluşturulabileceğini görmüşlerdir. Cam endüstrisi için tasarladıkları ürünler bu düşüncenin örneğidir. “Good form could be pure form/iyi form, sade formdur”²¹ süslemeden kaçınarak daha sade yalın formların, ihtiyaca cevap veren fonksiyonun aslında iyi bir tasarım olabileceği üzerine odaklanmaya başlamışlardır. Sonra AEG firmasının tasarım bölümünün başına gelen Peter Behrens tasarımların da süslemeden kaçındı ve sade, ihtiyaca hizmet eden tasarımlar yapmıştır. Behrens bu anlayışı kısa sürede dönemin tasarımlarına ilham vermiştir. Viyana’da da düşünceler bu yöne doğru ilerlemeye başlamıştır. Ünlü mimar Adol Loos 1908 yılında yayınlanan yazısında “süsleme ile suç eşittir”²² sözleri süslemenin formu öldürdüğünü savunuyordu. Avusturya asıllı Josef Hoffmann da süslemeden uzak tasarımlar yapmış, daha seyrek ve sade geometrik dekorlar kullanmıştır. Hoffmann’ın cam endüstrisi için yaptığı tasarımlarında da süslemeden mümkün olduğunca kaçındığı görülmektedir.

²¹ T. Bröhan, M. Eidelberg (2001).Glass of The Avant-Garde.Prestel Verlag S 150

²² Bröhan and Eidelberg, (2011), a.g.k.,s150

Görsel 2.10. “Kadeh” Josef Hoffman

Almanya iş derneğinin 1914 yılında Köln şehrinde yaptığı sergide birçok alanda üretilmiş işler sergilenmiştir. Üretilen ürünlerde süsleme halen kullanılmıştır. Savaş sonrası 1924 yılında Stuttgart’da açılan serginin teması “Form”’dur. Bu sergi kapsamında “Süslemesiz Form” adı altında özel bir sergi de düzenlenmiştir. Bu sergi kapsamında sergilenen cam objelerin sade tasarımları dikkat çekicidir. Bütün serginin ana fikrinde iyi tasarım (form) evrensel, zamansız ve en önemlisi süslemeden uzak tasarımdır. 1919 yılında kurulan Bauhaus okulunun arada geçen 10 yıl gibi kısa bir sürede süslemelerin ön planda olduğu cam tasarımlarından sade formlara geçilmesinde katkısı büyük olmuştur.²³

Bauhaus’da cam kullanımı ağırlıklı olarak mimari yapılarda görülmektedir. Dessau’da inşa edilen Walter Gropius’un tasarladığı Bauhaus okulu mimari örneklerden biridir. Camın mimari yapı elementi şeklinde kullanılması ve camın tasarımın tamamlayıcı bir parçası olması mimari anlamda yenilikçi bir tarz oluşturmuştur.

²³ Bröhan and Eidelberg, (2011), a.g.k.,s22

Görsel 2.11. Bauhaus Dessau Binası

Bauhaus okulunda direk bir cam atölyesi yoktur. Cam eğitime dair vitray boyama atölyesi mevcuttur. Bu atölye kapsamında birçok binaya vitray pencereler tasarlanmıştır. Cam eğitimi Bauhaus’da duvar resmi ile verilen bir eğitimidir. Bu da camı bir disiplinden çok resmin altındaki bir kolu olarak görüldüğünün göstergesidir. Direk bir cam şekillendirme eğitimi olmamasına rağmen Bauhaus öğretmen ve öğrencileri birçok tasarımlar yapmıştır.

Görsel 2.12. Meyve kasesi, Josef Albers

Josef Albers’in tasarladığı meyve kasesi cam tasarım örneklerinden biridir. Albers’in ahşap, metal ve camı kullanarak oluşturduğu tasarımında sade tasarımının yanında birbirinden bağımsız üç malzemenin uyumu görülmektedir. Albers, cama ısı

işlem uygulamadan fonksiyonel ve estetik obje üretmesi ancak geleneksel yapının dışında düşünmesi ile tasarlanabilirdi. Bauhaus’da ilk sene verilen temel sanat eğitiminin ve bu eğitim kapsamında malzemeler ile deneysel işler yapmalarının getirilerinden biridir.

Bauhaus’un eski öğrencisi ve mezun olduktan sonra metal atölyesinin başında eğitim veren Wilhelm Wagenfeld, Alman cam endüstrisi için önemli tasarımlar yapmıştır. Bauhaus’un ilkelerinden biri olan sanat ve teknolojinin birleşmesi fikri doğrultusunda, dönemin sıcak ve soğuklara karşı daha dayanıklı camı ile tasarımlar yapmış, firmanın büyük başarılar elde etmesini sağlamıştır.

Görsel 2.13. "Çaydanlık" Wilhem Wagenfeld

Sanatçıların fabrikalarda görev alması form ve estetiği ön plana çıkarmak ile kalmadı, farklı bakış açıları beraberinde yeni teknikler oluşmasını sağladı.²⁴ Örnek olarak Kosta Boda’da tasarımcı olarak çalışan Bertil Vallien geliştirdiği kuma döküm tekniğini ile cam üretim tekniklerine bir yenilik sağlamıştır. Steuben yönetim başkanı ve tasarım direktörü olan Chris Hacker’in 1991 yılında Bertil Vallien ile yaptığı konuşmada “son birkaç yıl içinde tasarlanan en başarılı tasarımların bir kısmı camcı olmayan kişiler tarafından oluşturulmuştur. Sanırım bunun sebebi de saçmalama özgürlüklerinin olmalarından kaynaklanıyor. Cam şekillendirme konusunda sahip olduğun bilgi ışığında bu tarz bir saçmalama özgürlüğün bulunmuyor. Çünkü bunun fırın başında usta tarafından üretilmeyeceğinin bilincinde oluyorsun”²⁵

²⁴ Bröhan and Eidelberg, (2011), a.g.k.,s74

²⁵ Leslie Pina,(200),Fifties Glass, Schiffer Books,S157

Görsel 2.14. Bertil Vallien

Türkiye'nin en eski cam üreticilerinden Paşabahçe 1935 yılında kurulmuştur. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçilirken dönemin cam sektörü yaşanan savaşıardan etkilenmiştir. Birçok cam ustası yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmıştır. Paşabahçe fabrikası ilk kurulduğu yıllarda kalifiye eleman bulmakta zorlanmıştır. Fabrika çalışanlarının bir kısmın yurt dışından getirilen elemanlardan oluşmaktadır. Zaman içinde yetişen yerli ustalar ile bu sayı azalmıştır²⁶. İlerleyen zamanlarda makine üretimine başlayan Paşabahçe, üretim kapasitesini genişletmiş ve yurtdışına ihracata başlamıştır. Önemli cam üreticileri arasında yer almaktadır.

Görsel 2.15. Çeşm-i Bülbül serisi, Paşabahçe

²⁶ Ö. Küçükerman(1998) Türk Cam Sanayi ve Şişecam,T.Ş.C.F.A.Ş. yayın evi

Paşabahçe'nin tasarımları uzun yıllar geleneksel süslemeler ve formlar çerçevesinde gelişmiştir. İslami cam eserlerde sıklıkla rastlanılan yaldızlı süslemeler günümüzde halen üretilmektedir. İnce el boyamaları ve otantik formları İslami cam eserlerin en belirgin özelliklerinden biri olmuştur. İslami cam eserler günümüzde büyük ilgi görmesine rağmen bir dönemin simgesi olmuş ve modern yaşantının içerisinde çağın dışında kalmış ürünlerdir. Paşabahçe son yıllarda oluşturduğu yeni markalar ile cam tasarımında modern bir çizgi oluşturmaya çalışmaktadır.

Görsel 2.16. "Osmanlı koleksiyonu" Paşabahçe mağazaları

Omnia markası adı altında farklı tasarımcılar ile oluşturduğu koleksiyonların yanı sıra, süslemeden uzak tasarımlarını oluşturduğu Nude markası ile cam tasarımında modern bir çizgi yaratmıştır. “Yalın güzeldir. Nude, modern yaşam için, bugüne ait cam objeler yaratıcısıdır. Nude, işlevle biçimi birleştirerek, düzenleyerek, sıradan olmayan insanların yaşam tarzını yansıtır; hayata yalınlık merceğinden bakar. Nude, evlerimizi duyulara hitap eden ve zevk veren yaşam alanları olarak görerek, cam eşyaların geleneksel sınırlarının ötesine geçmektedir.”²⁷ Nude markası ile süslemeden uzak, sade tasarımlar yapılmıştır. Bu tasarımların geneline bakıldığında Bauhaus akımının etkileri görülmektedir. Türkiye’deki cam endüstrisinde geleneksel tarzın yanı sıra, çağdaş tasarımlar oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Bu sayede toplumun cam objelerdeki estetik anlayışının geleneksel dışına çıkmasına yardımcı olacaktır.

²⁷ <https://www.nudeglass.com/>

Görsel 2.17. "Bardak ve sürahi seti" Nude-Paşabahçe

Omina markası ile oluşturulan koleksiyonun tasarımcıları arasında genç tasarımcılar dikkat çekmektedir. Modern çizgilerin hâkim olduğu sadelikten yana tasarımlar ağırlık basmaktadır. Oya Akman, cam tasarım dünyası için önemli isimlerden biridir. Cam ambalaj ve cam kullanım eşyaları konusunda birçok tasarımı ve ödülü olan Akman'ın tasarımları modern bir çizgide ilerlemektedir. Borosilikat borular ile tasarlamış olduğu kahve bardağı en iyi örneklerden biridir. Türk cam sektöründe yaşanan bu gelişmeler gelecek dönemlerde oluşacak cam piyasası için önemli zeminler oluşturmaktadır.

Görsel 2.18. "Kahve Bardağı" Oya Akman

3. BAUHAUS AKIMININ ENDÜSTRİYEL TASARIMA ETKİLERİ

3.1. Bauhaus ve Tasarım Olgusu

Bauhaus tasarımlarının en iyi tanımı Mies van der Rohe tarafından söylenen “less is more” (az çoktur), ifadesidir. “*Minimalizm fakirlik, yoksunluk, eksiklik değildir, aksine bilinçli bir tercihtir; zor olanı seçmektir, azı çok yapmaktır.*” diye ifade eder Rohe. Bauhaus tasarımlarında gereksiz süslemelerden kaçınılmış, soyutlama ve minimize edilmesi sayesinde modern bir çizgiye ulaşmıştır²⁸.

“Mimarlar, heykeltıraşlar, ressamalar, hepimiz eliğine geri dönmeliyiz! Çünkü “meslek olarak sanat” diye bir şey yoktur. Sanatçıyla zanaatçı arasında bir öz farkı yoktur. Sanatçı zanaatçının yükselmiştir. Merhametli gök kubbe, iradesini asan nadir ilham anlarında elindeki emekten bilinçsizce sanat canlandırabilir ama emeksel yeterliliğin temeli tüm sanatçılar için vazgeçilmezdir. Yaratıcı tasarımın özgün kaynağı buradadır.”²⁹

Bauhaus okulu sanat ve zanaatın arasındaki kopuk olan bağı kaldırarak günümüzün tasarım olgusunun oluşmasını sağlamıştır. Bunu sadece sanatçı ve zanaatçı yönetimindeki atölye eğitimleri ile değil dönemin devrimsel pedagojik eğitimleri de sağlamıştır. Bu eğitimler arasında Johannes İtten’in verdiği ön kurs (vorkurs) eğitimi; günümüz eğitim kurumları tarafından temel sanat/tasarım dersleri olarak eğitim verilmektedir. Bu eğitim sayesinde tasarımcının önceden zihinde canlandırma, üç boyutlu düşünebilme, kavramsal fikirleri somutlaştırma, planlama ve problem çözme gibi yetilerinin gelişmesi sağlanır. İtten’nin derslerinde öğrenciler öncelikli olarak nefes ve beden eğitimi alıştırılmaları yaparak zihin ve bedeni odaklanmaya ve yaratıcı çalışmaya yardımcı olacak duruma hazırlamaktadır. Nitelik ve kompozisyon öğelerini karşıtlarıyla anlatıp öğrencilere bu konular üzerinde ödevler vermiştir. Büyük-küçük, uzun-kısa, geniş-dar, kalın-ince, çok-az, düz-eğri, sivri-kör, düzlem-hacim, pütürlü-kaygan, sert- yumuşak, katı-sıvı vb. kavramları karşıtlarıyla değerlendirirler. Doku çalışmaları ile bu kavramların üzerine yapılan pratiklerin ışığında, malzeme konusunda yepyeni ufuklar sağlamıştır. İtten bu konu ile ilgili şunu ifade etmiştir.

“Farklı dokuların dokunarak değerlendirilmesi için gerçek malzemeden yapılmış uzun renk dizilerim var. Öğrencilerin gözlerini kapatıp bu dokuları parmak uçlarıyla hissetmeleri gerekti. Kısa sürede dokunma duygusu şaşılacak derecede gelişti. Bunun üzerine ben de öğrencilerden karşıt malzemelerden doku montajı yapmalarını istedim. Bu düşsel

²⁸ <https://10layn.com/10-maddede-minimalizm-nedir/>

²⁹ E.Forgacs.(2011).Janus.S 44

yaratımlar o zamanlar hiç görülmedik etkilere yol açtı. Öğrenciler bu sorunlara çözüm getirmeye uğraşırken gerçekten şevkle tasarım yaptılar. Evlerinde mutfaklarını, tavan aralarını, idareli yaşayan büyükannelerinin dolaplarını alt üst ettiler, zanaatkarların atölyelerine, şantiyelere, fabrikaların süprüntülerine daldılar. Koskoca ve yepyeni bir dünya keşfedildi; kereste ve ahşap yongaları, bulaşık telleri, teller, cilalı ahşap, koyun yünü, tüyler, camlar, tenekeden ince levhalar, her tür tel kalbur ve dokuma, deri, kürk ve parlak kutular ortaya çıktı. El becerileri keşfedildi ve ortaya yeni dokular çıktı. Her şeyi delice kurcalamaya başladılar, iç güdülerini uyandırdı için dokuların bitmek tükenmez zenginliğini ve düzenleşimlerini keşfettiler. Öğrenciler ahşabın lifli, kuru, sert, kaygan veya kırış kırış olabileceğini, demirin sert, ağır, parlak veya donuk olabileceğini gözlemlediler. Bütün bu gözlemler sonunda da söz konusu doku niteliklerinin nasıl yeniden sunulabileceğini/gösterilebileceğini araştırdılar. Yapılan bu çalışmalar geleceğin mimarları, zanaatkarları, fotoğrafçıları, grafik sanatçıları ve endüstriyel tasarımcıları açısından çok değerliydi.”³⁰

Bu deneysel yaklaşımlar sayesinde öğrencilerin malzeme ile olan iletişimini artırmış ve tasarım anlamında birçok olasılığın önünü açmıştır. Bir tasarım oluşturulurken farklı malzemelerin birleştirilebilmesi üretim de maliyetlerin değiştirilebilmesini, üretim süreçlerinin hızlandırılmasına imkân tanımış ve farklı dokuların bir araya getirilmesi ile sade, estetik ve nitelik sağlanmıştır.

Bauhaus öğretileri, iç tasarım, mimarlık, tekstil, seramik, cam ve ahşap işleri gibi pratik ve zanaat becerilerini güzel sanatlarla aynı statüde vermekle ilgilenmiştir. Aynı zamanda teknolojiyi bir üretim için kolaylaştırıcı olarak görmüştür. Tasarım ve renk teorisi, materyaller ve süreç, müfredatın bir parçası ve öğrenciler için bir başlangıç noktasıdır. Bauhaus tasarım ilkeleri, okul içindeki herhangi bir sanat veya tasarım adına kolayca uygulanabilir. Bauhaus’da tasarımlar oluşturulurken göz önünde bulundurulması gereken bazı ilkeler vardır. Bunlardan en temel olanları şunlardır.

Biçim İşlevi İzler: Amerikalı mimar Louis Sullivan, “biçim işlevi izler” ifadesini kullanan ilk kişiydi. Bu Bauhaus'un temel fikirlerinin bir özeti niteliğindedir. Fonksiyona hizmet etmeyen her şey tasarımın bir parçası olamaz. Bu sebeple gereksiz süslemelerden uzak modern çizgide tasarımlar ortaya çıktı.

Doğal malzeme: Bauhaus'taki öğretmenlere göre, malzemeler nesnelerin ve binaların gerçek doğasını yansıtmalıdır. Estetik ve biçim uğruna materyalleri değiştirmeden veya gizlemeden kullanmak ve bunu tasarımın bir parçası haline getirme

³⁰ E.Forgacs.(2011).Janus.S7

fikrini barındırıyor. Bir objenin yapısı ya da bir binanın yapısındaki çelik veya kiriş gibi birimleri gizlemeye gerek yoktur. Çünkü malzemeler de tasarımın ayrılmaz bir parçasıdır.

Minimal tarz: Bauhaus sanatındaki mimari yapılar ve tasarımlardaki fonksiyonellik ve malzemelerin doğrudan aktarılması minimal tarzın bir yansımasıdır. Konstrüktivizm ve De Stijl gibi akımlardan etkilenen Bauhaus sanatçıları doğrusal ve geometrik formları tercih ederken doğal veya amorf şekillerden uzak durdular. Sadece çizgi, şekil ve renkler önemlidir. Geri kalan her şey gereksizdir ve bu nedenle azaltılabilir.

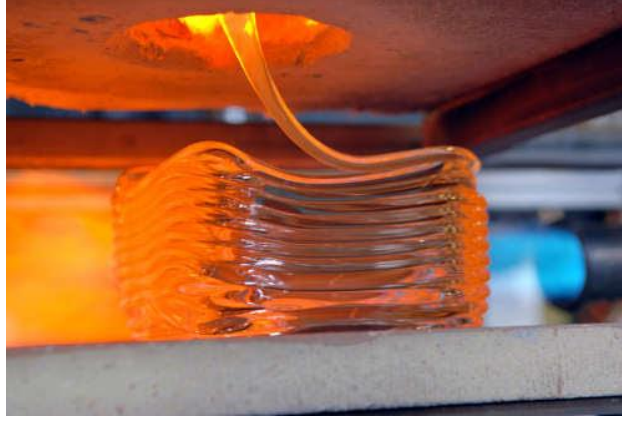
Bütünsel sanat eseri: Bauhaus'un kurucusu Walter Gropius, ifade ettiği "Gesamtkunstwerk" (Bütünsel Sanat Eseri) kavramdır. Bu kavrama göre mimari yapılar, cephe, iç mekân tasarımı ve dekoratif parçaları ayırt edilmeksizin ressam, heykeltıraş, cam, seramik, tekstil vb. sanatçıları ve zanaatkârlarla çalışılmış ve bütün bu disiplinlerin bir arada tasarım birliği sağlamış olduğu eserlerdir. Kısaca bir sanat sentezidir. Mimari yapı Bauhaus okulu için sadece boş bir karkas değil, tasarımın parçasıdır ve içindeki her şey genel konsepti oluşturan öğelerdir.

Sanat ve teknolojinin birleşmesi: 1923'te Bauhaus, ideolojisini değiştiren bir sergi düzenlemiştir. Bu sergiye "Sanat ve Teknoloji: Yeni Bir Birlik" denilmiştir. O andan itibaren, teknoloji üzerine yeni bir vurgu yapılmıştır. Bauhaus atölyeleri, seri üretime uygun ve zamanları için tipik olan ürün prototiplerinin özenle geliştirildiği laboratuvarlar olarak kullanılmıştır. Sanatçılar, modern teknolojilerin yeni olanaklarını benimsemişlerdir. Bauhaus tasarımlarında görünen karakteristik tarzın arkasında bu ilkeler yatmaktadır.

3.2. Bauhaus Akımının Günümüz Tasarımına Etkileri

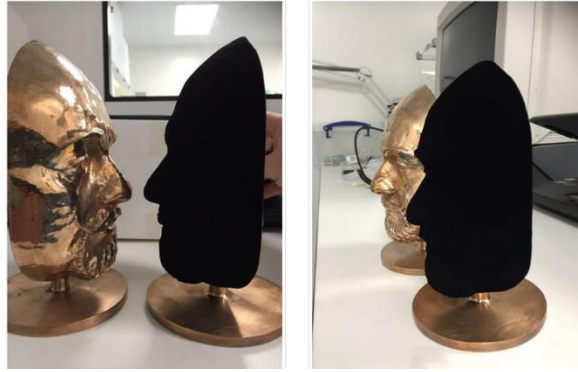
Bauhaus, günümüz tasarıma yön veren etkileri halen görünen nadir akımlardan biridir. 21. Yüzyıl teknolojik gelişim anlamında şu ana kadarki insanlık tarihinin en parlak yüzyılıdır. Bilgisayar teknolojisinin gelişmesi bu altın çağın yaşanmasını hızlandırmıştır. Sanal ortamda 3B bilgisayar programları ile malzeme ve fiziksel güç harcamadan tasarlanan objenin modeli oluşturulabiliyor. Gelişen 3B yazıcı teknolojisi sayesinde insanlar bir bilgisayar ve 3B yazıcı ile tek başlarına prototipler üretebiliyorlar. Bu teknolojik gelişmeler sayesinde evin bir odasını tasarım atölyesine çevirmek mümkün hale gelmiştir. M.İ.T. (Massachusetts Institute of Technology) geliştirdiği 3B yazıcı ile erimiş cam kullanılarak objeler üretilmeye başlanılmıştır.³¹

³¹ <https://techcrunch.com/2018/12/31/mit-researchers-are-now-3d-printing-glass/>

Görsel 3.1. M.İ.T. 3B cam yazıcı

Groupis'un sanat ve teknolojinin birleşmesi fikri günümüzde alışagelen bir durum olmuştur. Örnek olarak geçtiğimiz yıllarda geliştirilen dünyanın en siyah boyası olan "Vanta black" tüm kullanım haklarını heykeltıraş Anish Kapoor almıştır. Bu yeni tür boya bünyesinde ışığı absorbe edebildiği için 3 boyutlu bir formu iki boyutlu gibi algılanmasını sağlıyor. Buna karşılık olarak Stuart Semple dünyanın en pembe rengini üretmiş ve kullanım haklarını Anish Kapoor dışında herkesin satışına sunmuştur. Teknoloji ve sanatçıların birlikte çalışması insanlık tarihini her yönden yeni noktalara taşımaktadır.

Görsel 3.2. Vanta Black ile boyanmış maske

Bu sene 100. yılını tamamlayan Bauhaus teknolojik ve kültürel gelişmelere rağmen etkisini devam ettirebilmesinin sebebi, asıl fikrin ürün tasarlamak olmamasından kaynaklanmasıdır. Bauhaus fikrinin en temelinde insan odaklı tasarımın olması bu fikrin varlığını sürdürmesini sağlamıştır. Döneminde mimarı ve ürün tasarımları ile yeni bir dünya, yeni bir insanlık yaratma hayali ve hedefinin olması bu akımın modasının geçmemesindeki en büyük etkenlerden biridir. Bu fikri tutkuyla benimsemiş olmasını sağlayan, dönemin savaş ve politik etkileridir.

“Kendimizi dünya tarihindeki muazzam bir felakettin içinde, bütün yaşamın ve insanın bütün iinin dönüşümünde bulduk... Öğrencilerin çoğu daha yeni dönmüştü savaş alanından. Ölümle buluşup da geri gelebilenler temelden değişmişti. Bütün bunları gönülden paylaştığım için hiçbir zorlamadan yana değilim. Her şeyi gönüllüce yerine getireceksiniz...Bugünlerde devletimiz kültürel işler için para bulmakta zorlanıyor; azıcık yeteneği olanın kalkıp şu kadarcık yeteneğini gezdirmek istemesine de azıcık çalışmak isteyene de para yetiştiremez... İçinizden sadece bunu ölesiye isteyenler birer profesyonel sanatçı olacak.”³²

Walter Gropius’un Weimar Bauhaus’da yapılan ilk dönem ğrenci sergisi sonrası söylediği bu sözler, toplumun içinde bulunduğu durumu ve mali kısıtlamalardan kaynaklı boşa harcanacak sürenin olmadığının vurgusudur. Bu durum öğrencilerin içindeki tutkuyu ortaya çıkarmış ve yaşadıkları dünya ile tam bir etkileşim içinde olmasını sağlamıştır. Bu etkileşim dünyayı bir bütün olarak benimseyip özüne inip ele alınmasından dolayı zamansız tasarımların oluşmasını sağlamıştır. Üzerinden 100 yıl geçmiş olmasına rağmen Bauhaus döneminde üretilen bir ürün, günümüz yaşantısı içinde antika görünmesinden çok, dün tasarlanmış gibi durmasını sağlayan etki de budur.

Görsel 3.3. Dieter Rams

20 yy. en ünlü tasarımcılarından biri olarak kabul edilen Alman Dieter Rams’ın Braun firması için yaptığı tasarımlar firmanın global markette büyük başarı elde etmesini sağlamıştır. Günümüzde kullandığımız birçok tasarıma esin kaynağı olmuştur. Dieter Rams Wiesbaden Uygulamalı Sanat Koleji’nde aldığı eğitimin okulun başındaki Profesör

³² E.Forgacs.(2011).Janus.S54

Hans Soeder tarafından Bauhaus eğitim ilkelerine göre oluşturmuştur. Bauhaus fikir olarak varlığını sürdürmüş ve günümüzün birçok başarılı tasarımcılarına yol göstermiştir. Tasarımları ile kendisinden sonraki nesilleri etkilemesinin yanı sıra 10 temel tasarım ilkesi ile tasarımcılara ışık tutmuştur.

“1. İYİ TASARIM YENİLİKÇİDİR

Yenilik arayışı, bitmez, tükenmez bir devinimdir. Asla yorulmaz, yok olmaz. Mevcut teknolojik gelişmeler yeni yaratıcı çözümler sunmaya olanak sağlamaktadır. Yaratıcılığın tükenmesi gibi bir şey söz konusu değildir.

2. İYİ TASARIM KULLANIŞLIDIR

Ürün kullanılmak için satın alınır. Ürün ana işlevi ve yardımcı işlevleri için belirli bir amaca hizmet etmelidir. Ürünün kullanılabilirliği ile faydasını optimize etmek tasarımın en önemli görevidir.

3. İYİ TASARIM ESTETİKTİR

Her gün kullandığımız ürünler bizim ruh halimizi etkilediği için, ürünün estetik kalitesi onun işlevinin ayrılmaz bir parçasıdır.

4. İYİ TASARIM ÜRÜNÜ ANLAMAMIZA YARDIMCI OLUR

Tasarım, ürünün yapısını açığa kavuşturmalıdır. Daha iyi tasarım ürünün konuşmasını sağlar. En iyi tasarım ürünün kendiliğinden anlaşılmasını sağlar.

5. İYİ TASARIM FAZLA ÖNE ÇIKMAZ

Ürünlerin amacı araç olarak kullanılmaktır. Sanat eseri olmadıkları gibi dekoratif obje de değildirler. Kullanıcının kendini ifadesine izin vermek için tasarımları tarafsız ve kontrollü olmalıdır.

6. İYİ TASARIM DÜRÜSTTÜR

Tasarım, ürünü gerçekte olduğundan daha yaratıcı, daha güçlü veya daha değerli yapmaya çalışmamalı. Tüketicie tutamayacağı sözler vermemeli.

7. İYİ TASARIM DAYANIKLIDIR

İyi tasarım kısa sürede tüketilen, demode olan trendleri izlemez. Günümüzün çabuk tüketen toplumunda iyi tasarlanmış ürünler, kısa hayatlı sıradan ürünlerden dikkat çekici bir biçimde ayrılır.

8. İYİ TASARIM SON DETAYINA KADAR UYUMLUDUR

Tasarımda hiçbir şey keyfi olmamalıdır. Tasarım sürecinin eksiksiz ve hatasız olması, kullanıcıya verilen saygıyı gösterir

9. İYİ TASARIM ÇEVRECİDİR

Tasarım, mantıklı hammadde kullanımına ve dengeli bir çevreye katkıda bulunmalıdır. Sadece gerçek kirliliğe değil, görsel kirliliğe ve çevrenin yok edilmesine de karşı durulmalıdır

10. İYİ TASARIM MÜMKÜN OLDUĞUNCA AZ TASARIMDIR

Az olan daha iyidir. Çünkü gerekli detaylara konsantre olmayı ve gereksiz olanlarla vakit kaybetmemeyi sağlar. Sadeliğe ve basitliğe dönün.³³

Görsel 3.4. Dieter Rams'in tasarladığı radyo ve hesap makinesi, Jonathan İve'nin tasarladığı ilk İpod ve hesap makinesi uygulaması

Bu ilkelere bakıldığında açıkça Bauhaus'un etkileri görülmektedir. Apple tasarımcısı Jonothan İve'nin tasarımlarında da bunun net bir şekilde görebiliriz. Steve Jobs Apple ile ilgili "Firmayı yönetim şeklimiz, ürün tasarımlarımız, reklamlarımızın hepsini şu noktaya getirdik; her şeyimizi sadeleştirilim, gerçekten sadeleştirilim" sözleri de Bauhaus etkisinin firma üzerindeki başka bir göstergesidir. Günümüzde kişiselleştirilebilen ve birçok fonksiyon sunan Iphone özellikleri yanında, mütevazı bir tasarım sunmasının sebebi de bu düşüncedir. Kullanıcı dostu çoklu özellikte bir aygıtın, elinize aldığınız ilk dakika rahatça kullanımı sağlayan da bu sadelik fikridir. İlk tasarlanan Imac'de diğer bilgisayarlara göre devrim niteliğindedir. Monitör ve kasanın birleştirilmesi ile alan tasarrufu sağlanmıştır. Yuvarlak hatları ve farklı renklerde

³³ <http://maisonfrancaise.com.tr/genel/iyi-tasarimin-10-temel-prensibi-dieter-rams.html>

üretilmiş şeffaf kasası, makinenin içindeki birleşenlerin tasarıma desteklemesini sağlamıştır.³⁴

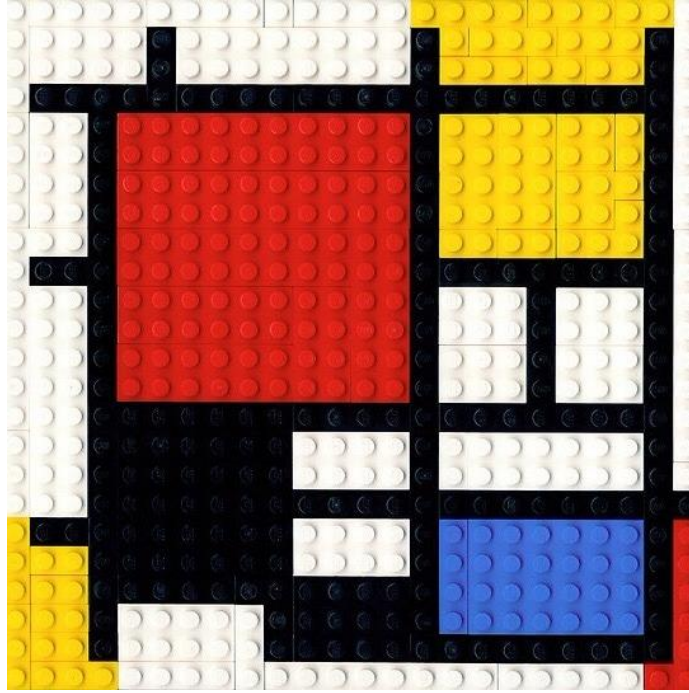
Görsel 3.5. İkea koltuğu, Bauhaus koltuğu

Bauhaus etkilerinin görüldüğü bir diğer firma da Ikea'dır. İsveç asıllı bu firma insanlara ucuz, kullanışlı mobilya üretmektedir. Ikea'nın ürün tasarımlarında basit ve sade çizgilerin hâkim olması, gereksiz detayları barındırmaması ve kullanıcı dostu olmasında Bauhaus izlerini taşımaktadır. Üretilen mobilyaların demonte bir şekilde satılması depolama açısından tasarruf sağlamıştır. Montajlama sürecini kolaylaştırmak adına yenilikçi çözümler üretilmiştir. Ürünün montaj kısmında kullanıcıyı dahil etmek, montaj işçiliğini ortadan kaldırdığı için maliyetleri azaltmış ve kullanıcıyı markanın bir parçası haline getirerek etkileşim sağlamıştır. Bunun yanı sıra İkea mağazalarında ürünleri tek tek sergilemenin yanında konsept odalarda ürünleri sergilemiştir. Bauhaus Dessau da öğretmenler için yapılan evlerde dönemin tasarımlarının ev ortamında bir bütün halinde sergilenme fikrine benzerlik göstermektedir. Bu odalarda küçük alanların nasıl kullanışlı ve şık dekore edilebileceği gösterilmektedir. Ayrıca mobilyasından aydınlatmasına mutfak gereçlerinden banyo ekipmanlarına kadar tasarımlar ortak bir dil taşımaktadır. Bu ortak dilin oluşmasını sağlayan faktörlerden biri Bauhaus'dakine benzer bir şekilde sadelik olmuştur. Tasarımların yanı sıra maliyeti düşük, kullanışlı, sağlam ve

³⁴ Christine Moorman (2018). *Why Apple Is Still A Great Marketer And What You Can Learn*. <https://www.forbes.com/sites/christinemoorman/#5a152c9c7c34>. (Erişim tarihi: 21.04.19)

farklı çeşitleri sunması ile yeni yaşamlar tasarlamak da Bauhaus düşünce yapısına yakındır.³⁵

Danimarka asıllı Lego firması da Bauhaus etkilerinin görüldüğü bir diğer firmadır. Lego'nun oyuncak tasarımlarında temel renkler ve geometrik formlar öne çıkmaktadır. Birbirine ek yapılan tuğlalar sayesinde birçok form oluşturulabilmektedir.

Görsel 3.6. Lego parçaları ile yapılmış Mondrain tablosu

1920'lerden kalan modern tasarım izleri günümüz tasarımlarında görülmektedir. İnsan hayatını iyileştirmek fikri, tasarımın hayatın bir parçası olmasını sağlamıştır.

3.3. Türkiye'de Bauhaus Eğitimi ve Etkileri

Türkiye'de Bauhaus etkileri Cumhuriyetin kurulmasından sonra görülmektedir. İlk izlerini Gazi Eğitim Enstitüsü'nde gösteren Bauhaus daha sonra Köy Enstitülerinde görülmüştür. Bu girişimler daha sonra Bauhaus eğitim modeline uygun Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu'nun kurulmasına zemin hazırlamıştır. Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu günümüz sanat eğitim anlayışına yön veren önemli eğitim girişimlerinden biridir.

³⁵ D. Barringer.(2009). *Is There Bauhaus in IKEA?*
<https://designobserver.com/feature/is-there-bauhaus-in-ikea/10398>

Görsel 3.7. Sanay-i Nefise Mektebi

Osmanlı Döneminde 1883 yılında Sanay-i Nefise mektebi kurulur. Kurulan bu okul ile sanat alanında batılılaşmanın ilk adımları atılmış olur. İstanbul’da kurulan bu okul Fransız akademik eğitim anlayışına göre eğitimler vermiştir. Bu okulun eğitimleri ve üretimleri belirli bir kesime hitap etmiş ve Anadolu’ya ulaşamamıştır. Cumhuriyet’in ilanından sonra okulun 1928 yılında adı Devlet Güzel Sanatlar Akademisi olmuştur. 1982 yılında üniversite statüsüne yükseltilecek okul Mimar Sinan Üniversitesi adını almıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra Anadolu’ya eğitime ağırlık verilmiştir. Ankara’da 1926 yılında kurulan Gazi Eğitim Enstitüsü, öğretmen yetiştirme amacı ile kurulmuştur. Bu kurumun bünyesinde yetişen öğrenciler Anadolu’nun birçok yerinde öğretmenlik yapmışlardır. Gazi Eğitim Enstitüsün de eğitim veren İsmail Hakkı Tonguç’un Bauhaus’un ülkemiz eğitim sistemine entegre olmasını sağlayanlardan biridir. Almanya aldığı eğitimler sonuncunda Türkiye eğitim tarihi için önemli bir girişime öncülük etmiştir. Bauhaus eğitim modelini dönemin şartlarına göre entegre edip Köy Enstitülerin kurulmasını sağlamıştır.

Görsel 3.8. Gazi Eğitim Enstitüsü

Köy enstitülerinin bu ekolün benimsenmesinde büyük önemi vardır. Köy enstitüleri ve Bauhaus ilk bakışta benzerlik göstermese de ortak noktaları bulunmaktadır. Köy enstitüleri de Bauhaus gibi savaştan yeni çıkmış toplumun kültürel kimliğine yeni bir boyut katma ilkesi ile kurulmuştur. Kurtuluş savaşı sonrasında bağımsızlığını eline alan Türk milleti, yeni bir toplum ve gelecek oluşturmaya odaklanmıştır. Cumhuriyet ilanı sonrası savaştan yeni çıkmış bir ülkenin, ekonomik ve kültürel anlamlarda dünya standartlarına uyum sağlaması gerekmektedir. Ülkenin büyük bir çoğunluğunu oluşturan halk köylerde yaşamaktadır. Kurtuluş savaşı sırasında Atatürk’e inanmış, birlik içinde mücadele verilmiş olsa da yeni, güçlü ve ilerici bir toplum yaratmak pek kolay olmamıştır. Bu sebeple toplumun kalkınması için öncelikli olarak eğitime ağırlık verilmiştir. Toplumun okuma yazmayı kolay öğrenebilmesi ve batıya uyum sağlayabilmesi adına Latin alfabesine geçilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında yetişmiş öğretmen sayısı yeterli değildir. 1937 yılında Köy Öğretmenleri yasası çıkarılmıştır. Bu yasa kapsamın da askerden çavuş ya da onbaşı olarak terhis olanlar öğretmen olarak kurslara alınmaktadır. Eğitimini tamamlayanlar köylere gidip oradaki halk ile imece usulü okul inşa edip öğretmenlik yapmışlardır. 1940 yılında bu oluşum Köy Enstitüleri adını almıştır.

Görsel 3.9. Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü

Anadolu'nun 21 farklı yerine Köy Enstitüleri kurulmuştur. Köy enstitüleri sayesinde toplum bilgilenmesi hızlanmıştır. Bauhaus okullarında bulunan atölye derslerine benzer pratik eğitimlere ağırlık verilmiştir. Köy enstitülerin ana fikirlerinden biri de öğrenmeyi öğretmektir. Müzik, resim, ahşap gibi atölyelerin yanında tarım ve hayvancılık konuları ile ilgili uygulama dersler verilmiştir. Bu atölye eğitimleri sayesinde öğrenilen bilgiler üretim sırasında bireyin öğrenimini artırmıştır. Köy enstitüleri, Bauhaus

okulları gibi tasarım alanına odaklanmasalar da yeni bir toplum yaratmanın temelinin yeni eğitim sistemi ile mümkün olduğuna inanmışlardır.

Bu kurumlarda Bauhaus izleri görülse de tasarımcı yetiştirmeye yönelik eğitimler 1957 yılında Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu ile başlamıştır. Prof Dr. Adolf G. Schneck danışmanlığında kurulan okul, Almanya'dan gelen eğitim kadrosu ile Bauhaus eğitim modelini uygulamıştır. İlk yıllarda eğitim süresi 3 yıl olan okul daha sonra 4 yıllla çıkarılmıştır. 1982 yılında Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi olarak eğitime devam etmektedir.

Görsel 3.10. Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu – Seramik Atölyesi

Tatbiki Güzel Sanatlar ile atılan ilk adım sonrasında, üniversitelerin mimarlık ve güzel sanatlar fakültelerinde Bauhaus eğitim modeli uygulanmıştır. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi eğitim modeli Bauhaus eğitimine göre uygulanmaktadır. 1983 yılında Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksek Okulu olarak kurulmuştur. Grafik ve Seramik üzerine eğitim veren okul, 1992 Güzel Sanatlar Fakültesine dönüştürülmüştür. Eğitim kadrosu ve atölye imkanları ile ileri kurumlardan biri olan Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, verdiği eğitimler sonucunda birçok disiplinde başarılı sanatçı ve tasarımcı mezun etmiştir.

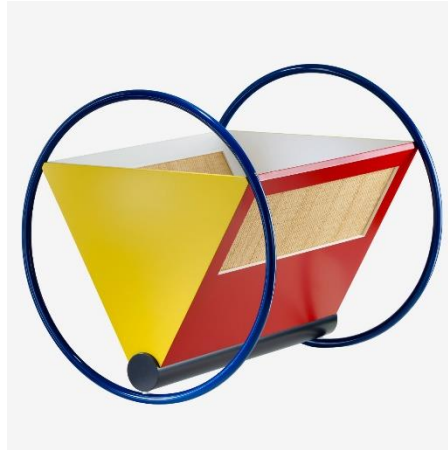
3.4. Bauhaus Ekolünde Üretilen Örnekler

Model B3 sandalyesi olarak da bilinen Wassily Chair, Macar doğumlu mimar ve mobilya tasarımcısı Marcel Breuer tarafından 1925-1926 yılları arasında tasarlanmıştır. Breuer sandalye tasarımını bisikletten ilham almıştır. Metal borulardan oluşturduğu sandalye iskeleti hafif ve dayanıklı yapı oluşturmuştur. Breuer, dönemin süslü sandalye tasarımlarını ele alıp yalın çizgiler haline gelinceye kadar sadeleştirmiştir. Breuer'in öğretmeni ve arkadaşı olan Rus ressam Wassily Kandinsky'nin adını almıştır.

Görsel 3.11. Wassily sandalyesi

Alman mimar Peter Keler'in tasarladığı beşik Kandinsky'nin resimlerden esinlenilmiştir. Kandinsky'nin 1911'deki renk hakkındaki düşüncelerini ve insanlar üzerindeki psikolojik etkilerini açıkladığı renk teorisi kitabından esinlenmiştir. Üçgenler ve dikdörtgenler gibi basit şekillerden ve ana renklerden oluşan beşikte, kırmızı ve sarı renkte bir renk bloğu gövdesi, mavi bir çember Bauhaus'un karakteristik tasarım tarzındadır.

Görsel 3.12. Beşik, Peter Keler

Josef Hartwig ,32 parçalık satranç seti taşların hamle hareketlerine göre tasarlamıştır. Fil taşı çapraz hamlesini x formunda, vezir taşının her yöne hamlesini küp üstünde küre formunda tasarlamıştır. Dini ve politik simgelerden arındırılmış, minimal ve geometrik çizgiler ile modern bir tasarım oluşturmuştur.

Görsel 3.13. Satranç Seti, Josef Hartwig

Alman sanatçı Marianne Brandt, geleneksel bir çaydanlık tasarımını süslemelerden arınmış, yalın ve geometrik olarak tasarlamıştır. Yedi santimetre yüksekliğinde, çay demliği, dönemindeki demliklere oranla daha küçüktür. Geleneksel çay demlemesi yerine, daha yoğun çay demlenip fincana sıcak su ve çay karıştırılarak istenen koyulukta çay içilebilmesi amaçlanmıştır. Yarım küre gövdesi ve parlak metal rengi ile yalın bir form oluşturulmuş, D şeklindeki abanoz kulp, kolay dökülmeleri için gövdeye yüksek yerleştirilmiştir.

Görsel 3.14. Çay demlik, Marianne Brandt

Alman tasarımcı Wilhelm Wagenfeld ve İsviçreli tasarımcı Carl Jakob Jucker tarafından tasarlanan masa lambası, "biçim işlevi izler" Bauhaus ilkesini benimseyen Bauhaus lambası olarak tanınmıştır. Dairesel bir taban, silindirik bir şaft ve küresel bir camdan oluşan lamba, zaman ve malzemeler açısından mümkün olduğunca ekonomik, yalın ve geometrik bir şekle sahiptir. Günümüz birçok masa lambası tasarımına ilham vermiş Bauhaus'un önemli tasarımlarından biri olmuştur.

Görsel 3.15. MT8 Lambası, William Wagenfeld ve Carl Jakob Jucker

Alman doğumlu Amerikalı sanatçı Josef Albers, 1926'dan 1927'ye kadar Bauhaus'taki mobilya atölyesinin eğitmeni olarak görev yaparken tasarladığı minimal sehpa seti. Sehpalar masif meşe kullanılmış yüzeyleri de renkli akrilik ile kaplanmıştır. Renkli, geometrik sanat eserleri ile tanınan Albers, bu tarzını sehpa seti tasarımında kullanmıştır.

Görsel 3.16. Sehpa Seti, Josef Albers

Amerikalı sanatçı Boyd Sugiki fonksiyonel cam tasarımlarında modern çizgiye ürünlerini tasarlıyor. Ağırlıklı olarak canlı renkleri kullanan sanatçı yalın formlar ile estetik cam ürünler ortaya koymaktadır.

Görsel 3.17. "Bardak seti" Boyd Sugiki

Jakobsen Design tasarlamış olduğu kokteyl bardağı iki haznedan oluşmaktadır. Bir tarafından içki diğer tarafına da aromatik tütsüler konuluyor. Bu sayede tat ve koku duyularımıza hitap eden estetik bir tasarım ortaya çıkmıştır..

Görsel 3.18. "DupleX" Jakobsen Design

Çek Cumhuriyetinin önemli cam firmalarından biri olan Lasvit yenilikçi ve minimal tasarımları ile cam piyasasına farklı bir bakış açısı getirmiştir.

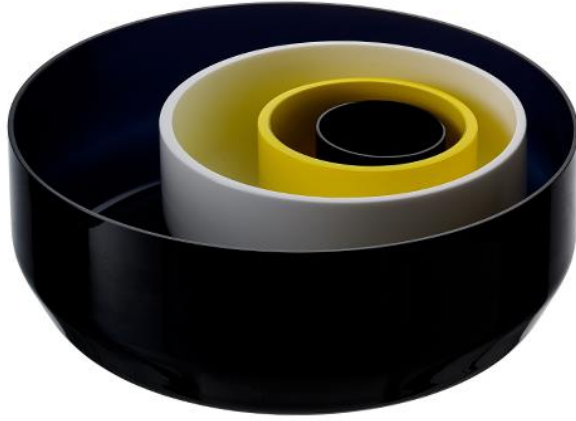
Görsel 3.19. "Press Lamp" Lasvit

Görsel 3.20. "Çay Bardağı" Erdem Akan

Görsel 3.21. "Mondri Vazo" Frank Kerdl

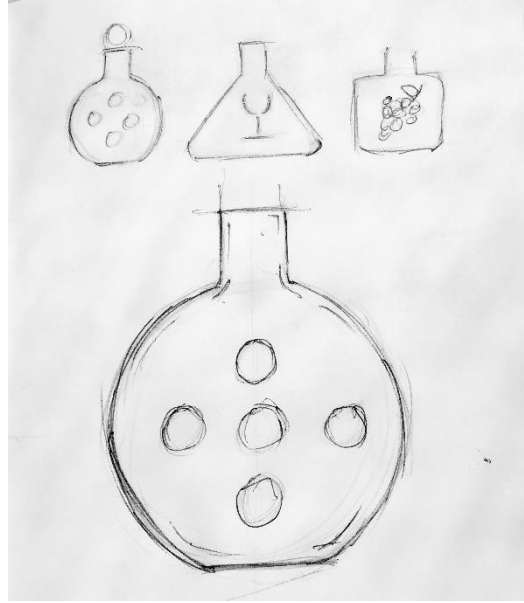

Görsel 3.22. "Nazar Kâse" Omnia-Paşabahçe

4. KİŞİSEL ÇALIŞMALAR

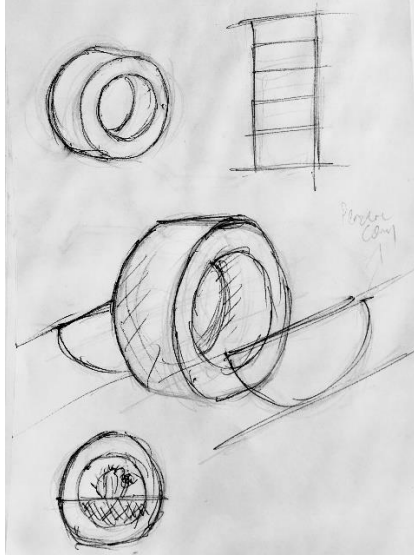
4.1. Kişisel Uygulamalar

Kırmızı şarap içilmeden önce havalandırılması gereken bir içkidir. Havalandırma işlemi sayesinde şarap tadı zenginleşir. Bu işlem için günümüzde çeşitli aparatlar kullanılmaktadır. Tasarımda karafın belirli yerlerinden noktasal cam birleştirilmiştir. Bu sayede şişe içinde bariyerler oluşturulmuştur. Şarap karafa döküldüğü zaman karaf içinde bulunan bariyerlere çarpar ve dolum sırasında şarap havalandırılmış olur.

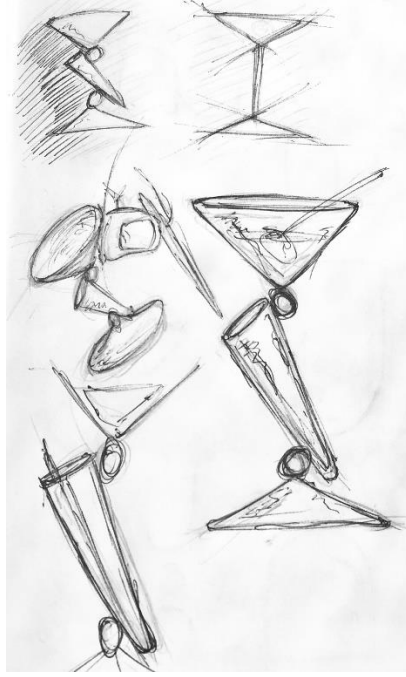

Görsel 4.1. “Karaf” 25x20x6cm, kişisel uygulama

Mini vazo tasarımında cam şeffaflığı ve renkler ön planda tutulmuştur. Bu tasarımda üretimin pratikleştirilmesi hedeflenmiştir. 30 cm yüksekliğinde 10 cm çapında olan silindir vazo kalıbı kullanılarak üretilen silindirler, daha sonra 6 cm kalınlığında dilimlere ayrılmıştır. Pencere camı yapıştırılarak toprak konulan alan oluşturulmuştur. Bu sayede tek bir silindirden 5 tane vazo üretilmesi sağlanmıştır. Pencere camı ile toprak görüntüsü tasarımın bir parçası haline getirilmiştir.

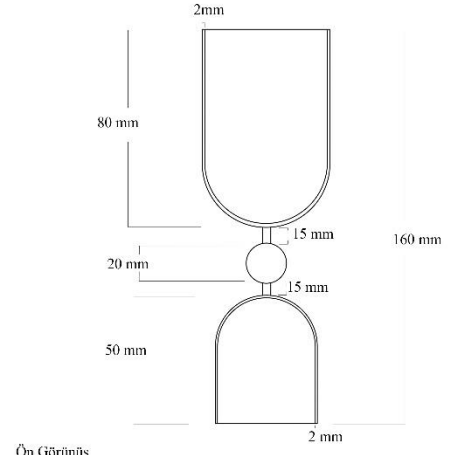
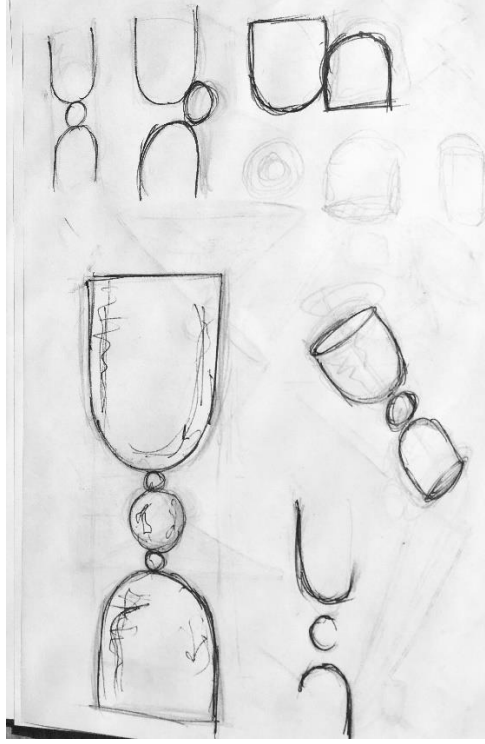

Görsel 4.2. Mini Vazo, 12x12x5cm kişisel uygulama

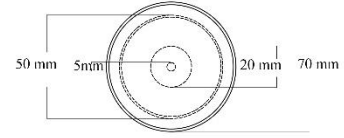
Görsel 4.3. "Kokteyl bardağı" 12x7x7cm Kişisel uygulama

Kokteyl bardağı tasarımında, gövde kısmı içi boş silindir olarak hazırlanmıştır. Kokteyl bardağına dinamik bir görüntü katmasının yanında, kokteyl ya da kanepe kürdanlarını koyabilecekleri bir alan da sağlanmıştır.

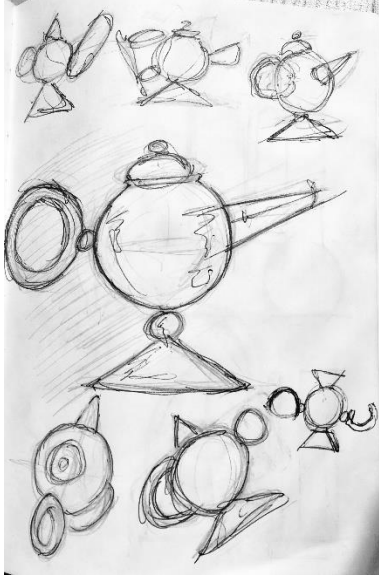
Ön Görünüş

Üst Görünüş

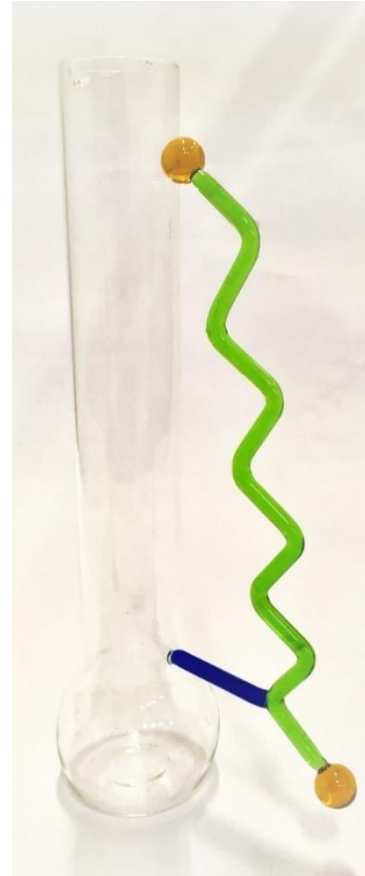
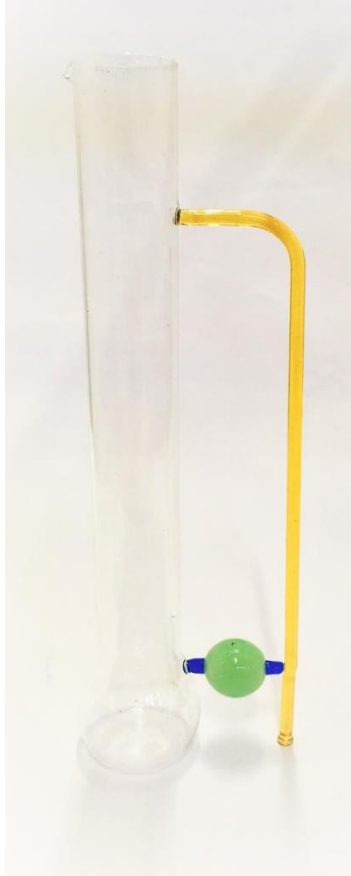
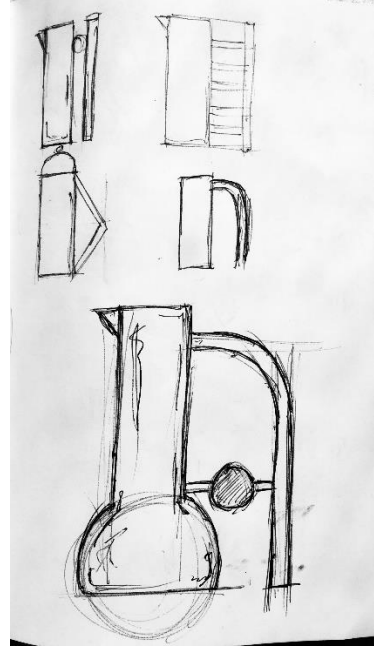
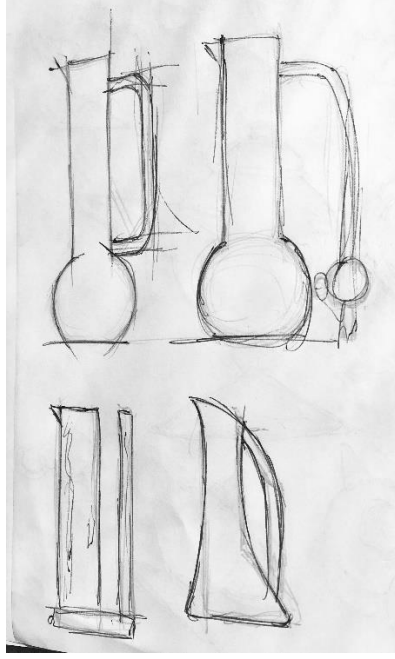
Görsel 4.4. "Kadeh" 16x7x7cm Kişisel Uygulama

Kadeh tasarımında, gövde kısmı daha kısa tutulup, farklı hacimlere sahip iki tarafın da kullanılması amaçlanmıştır.

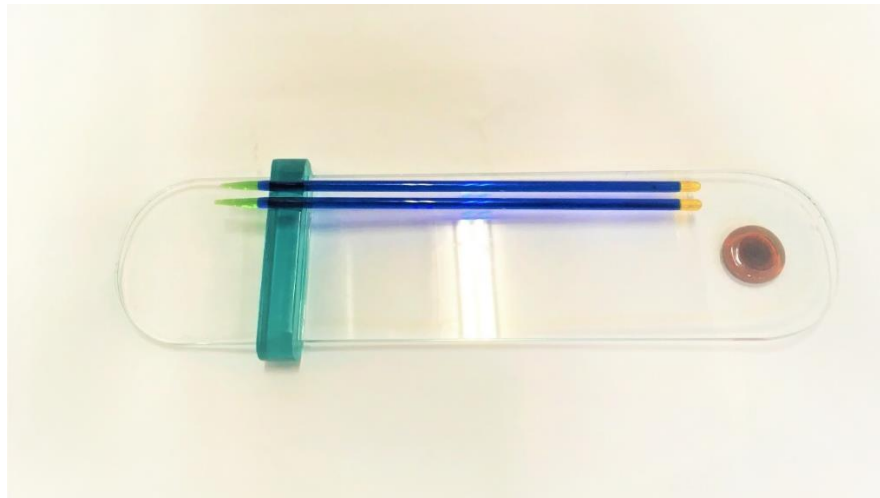
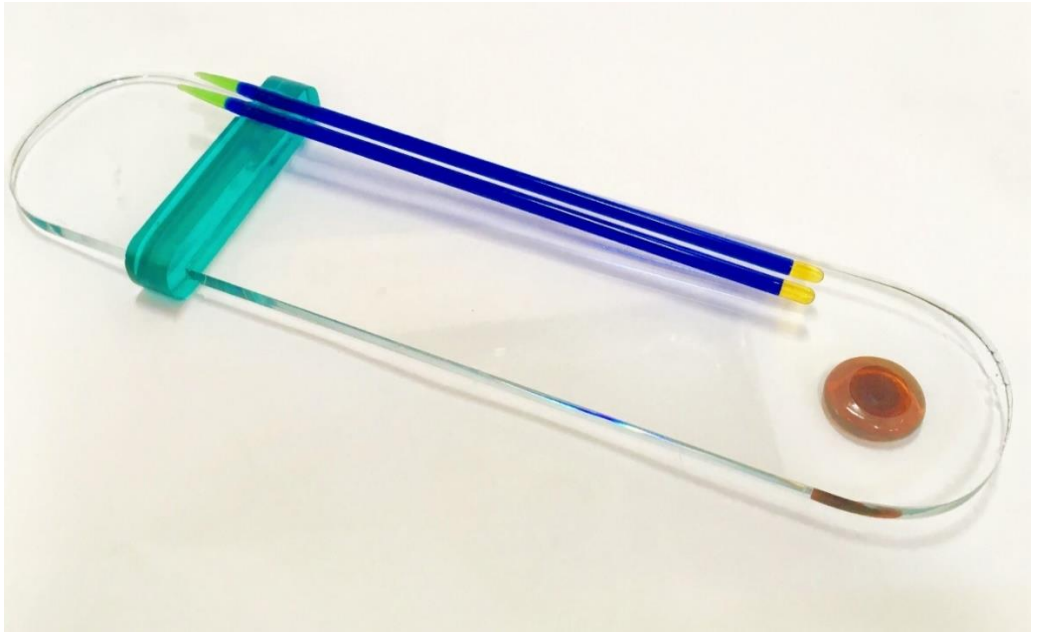
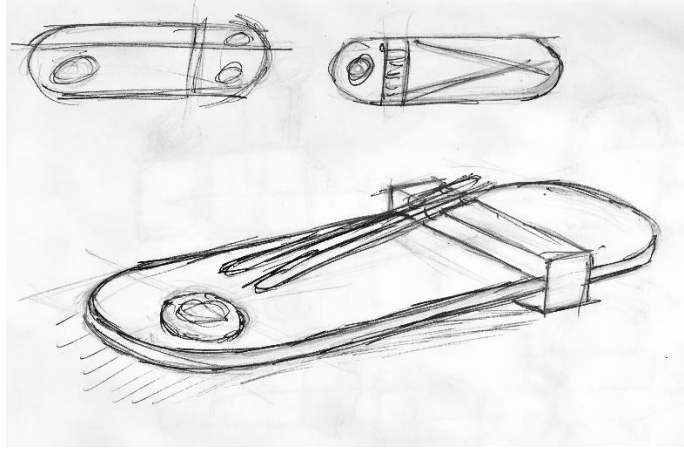
Görsel 4.5. "Çaydanlık" 16x16x22cm Kişisel Uygulama

Temel geometrik formlar ile oluşturulmuş çaydanlık tasarımı.

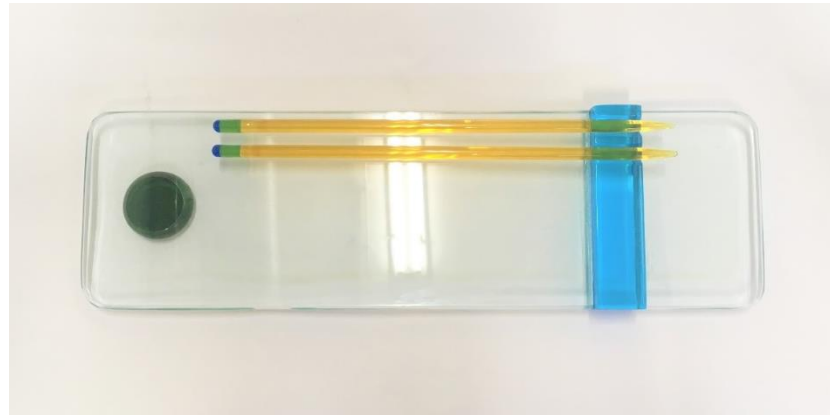
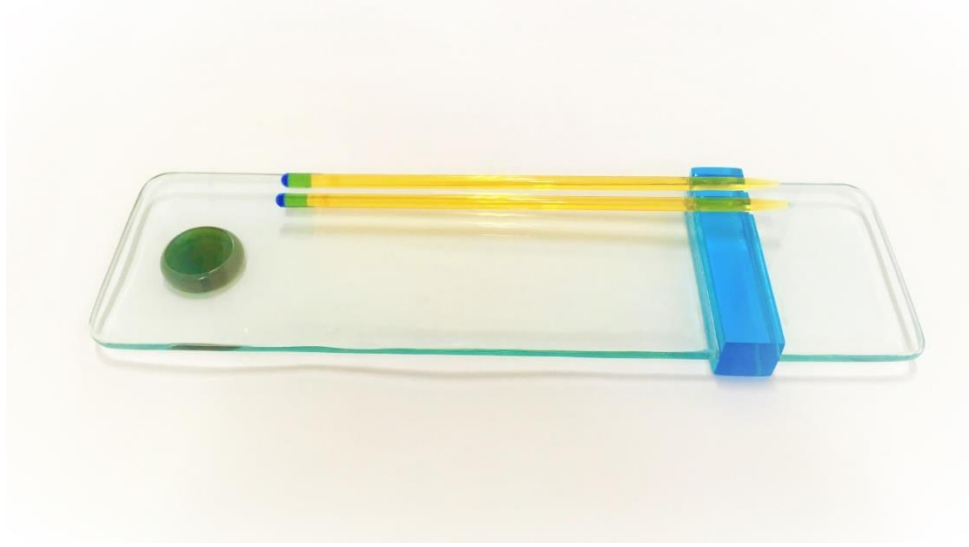
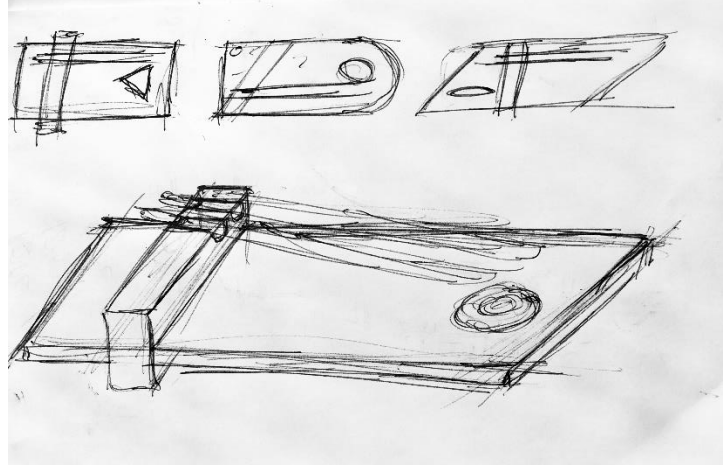

Görsel 4.6. "Karaf" 26x9x6cm Kişisel uygulama

Borosilikat camlar laboratuvar ortamında sıklıkla kullanılan camlardır. Deney tüplerinden çıkışlı karaf tasarımları.

Görsel 4.7. "Suşi tabağı-1" 26x12x4cm Kişisel uygulama

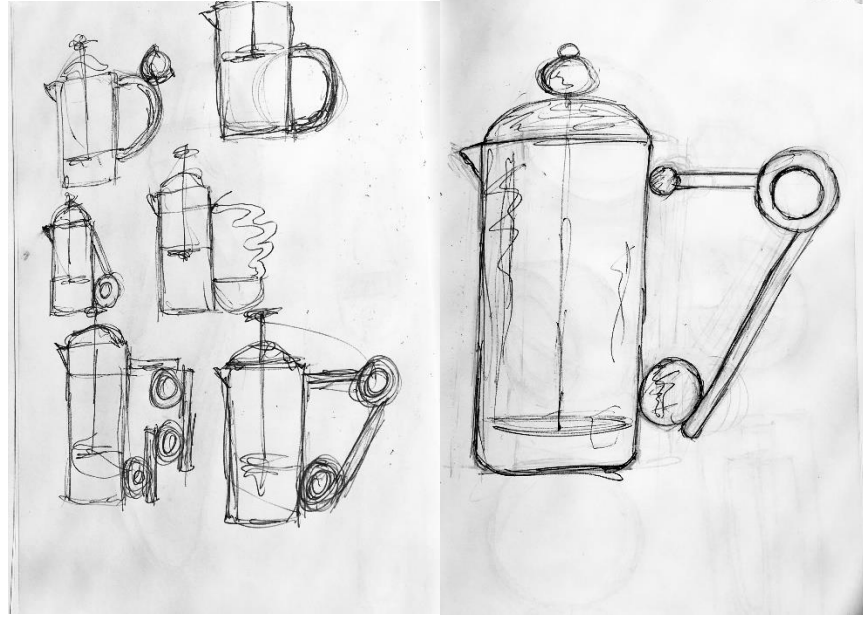

Görsel 4.8. "Suşi tabağı 2" 24x12x3cm Kişisel uygulama

Suşi tabağı tasarımında ısıt işlem uygulanmadan kütle ve plaka camların soğuk cam şekillendirme teknikleri ile şekillendirilmiştir.

Görsel 4.9. "Cam Kalem" 12x1,5x1,5cm Kişisel uygulama

Görsel 4.10. "Filtre Kahve Demliği"12x14x8cm Kişisel uygulama

4.2. Sonuç

Dünya da cam eğitimlerine bakıldığı zaman Bauhaus eğitim modelinin izleri görülmektedir. İlk yıllarda sanatçı ve usta gözetiminde verilen eğitimler ile zanaatçı beceresine ve sanatçı yaratıcılığına sahip bireyler yetiştirilmiştir. Bu yetişen bireyler daha sonraları eğitimler vererek yeni nesil cam sanatçı/tasarımcıların yetiştirilmesini sağlamışlardır. Eğitimler her ne kadar yaratıcı bireyler tarafından verilmiş olsa da genel anlamda teknikler ile yapılan geleneksel tasarımlardan kopamamıştır. Ülkemizde yeni gelişen çağdaş cam eserler de geleneksel tasarımların ağırlık bastığı görülmekte, bunun yanı sıra modern bir tarz da oluşturulmaya çalışılmaktadır. Geleneksel cam ürünlerin de ağırlıklı kullanılan süslemelerden arınmış, Bauhaus tasarım ilkeleri ışığında günümüz tasarımına uygun formların üretilmesi, çağa uyum sağlaması amaçlanmıştır.

Sıcak cam ve açık alevde şekillendirme tekniklerinde cam şekil alırken en temel geometrik formlardan olan küre hali ile başlar. Camın yapısı gereği sunduğu bu geometrik formlar çerçevesinde tasarımlar şekil almıştır. Bauhaus tasarım ilkeleri ile oluşturulan tasarımlar cam da modern bir çizgi yakalamasına imkân sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Antmen A. (2008). *20. yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*, İstanbul: Sel Yayıncılık, 117
- Artun A. (2014) Sunuş / Sanat Emeği. A. Artun (Ed.), *Sanat Emeği Kültür İşçileri ve Prekarite içinde* (18). İstanbul: İletişim Yayınları
- Artun A. (2015) *Çağdaş Sanatın Örgütlenmesi, Estetik Modernizmin Tasfiyesi.* (3), İstanbul: İletişim yayınları, 33, 93, 167
- Artun, A. (2011). *Bauhaus: modernleşmenin tasarımı*. İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Bayramoğlu, F. (1996). Türk Cam Sanatı ve Beykoz İşleri. Ankara: Şişecam Eğitim Müdürlüğü Yayınları.
- Barovier, M. (2004). Murano's Rebirths. N. Bertoldini (Ed.), *Venetian Art Glass: An American Collection, 1840-1970 içinde* (9,22,24,25) Stuttgart: Arnoldsche Art Publishers.
- Buren D. (2005) Mimarının İşlevi: Eser ile İçine Yerleştiği Mekânlara Dair Notlar
- Bürger P. (2003), Avangard Kuramı. İstanbul: İletişim Yayınları, s.45.
- Brohan, T. (2001) *Glass of the Avant-Garde*. Newyork: Prestel Verlag
- Cummings, K. (2011). *Çağdaş Cam Sanatı*. (Çev: M. Ağatekin), İstanbul: Karakalem Kitabevi Yayınları, 13, 15, 21-49.
- Erbay, M., 2003. "Alman Eğitim Sistemi: Bauhaus Ekolü". *Sanat Çevresi Aylık Sanat Dergisi*, İstanbul: Kurtis Matbaacılık, s.44
- Forgacs, E. (2017). *Bauhaus 1919-1933*. İstanbul: Janus Yayıncılık Ltd. Şti.
- Frantz, S. K. (2005) Twentieth-Century Bohemian Art in Glass: The Artistic and Historical Background. Dr H. Ricke (Ed.), *Czech Glass 1945-1980 Design in an Age of Adversity*,
- Fiedler, J., Feierabend P. (1999). *Bauhaus*. Köln: Könemann
- Gropius., W. (2002) Bauhaus Üretiminin İlkeleri Dessau, 1926. N. Togay (Ed.), *Modern Mimarlığın Öncüleri Dizisi 3 Walter Gropius ve Bauhaus* (s. 29). İstanbul: Boyut Yayın Grubu.
- Halem H. (1996) *Glass Notes*. Ohio: Franklin Mills Press (3) 2
- Ilgaz, D., 1999. *Köy Enstitüleri*, İstanbul: 75 Yılda Eğitim Tarih Vakfı Yayınları.
- Itten, J., 1967. Design and Form – The Basic Course of the Bauhaus, Hudson, London.

- Kandinsky, W. (2015) *Sanatta Ruhsallık Üzerine*. (Çev: G. Ekinci.) İstanbul: Altıkırkbeş Yayın.
- Küçükerman, Ö. (1978). Cam ve Çağdaş Tasarım İçindeki Yeri. İstanbul: Paşabahçe Şişe-Cam A.Ş. Yayınları
- Küçükerman, Ö. (1985). Cam Sanatı ve Geleneksel Türk Camcılığından Örnekler. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Küçükerman, Ö. (1995). Cam Sanatı. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Klein, D. (2000) W. *The History Of Glass*. England: Little, Brown and Company
- Le Masson, P., Hatchuel, A. ve Weil, B., (2016) *Design theory at Bauhaus: teaching 'splitting' knowledge*, Fransa: Springer Verlag
- Langhammer, A. (2003). *Legend of Bohemian Glass*. Czech Republic: Tigris,
- Lynn M. D. (2004). *American Studia Glass*. USA: Hudson Hills Press LLC.
- Ocvirk, O.G., Stinson, R. E., Wigg, P.R, Bone, R. O., Cayton, D. L. (2015) *Sanatın Temelleri*. (Çev: Balkır Kuru, N., Kuru A.), İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları,
- Pina, L. (2000) *Fifties Glass*. Surrey: Schiffer Publishing Ltd.
- Sonego, C. (2004). Ercole Barovier: A Protagonist of 20th Century Murano Glass. N. Bertoldini (Ed.), *Venetian Art Glass: An American Collection*, Stuttgart: Arnoldsche Art Publishers
- Vondruška V. ve Langhamer A. (1991) *Bohemian Glass: Tradition and Present*. NovýBor: Crystalex,

İnternet Kaynakları:

- Http-1: <https://en.wikipedia.org/wiki/Bauhaus> (Erişim tarihi: 04.04.2019)
- Http-2: <https://www.theartstory.org/movement-bauhaus.htm> (Erişim tarihi: 04.04.2019)
- Http-3: <https://www.dezeen.com/2018/11/01/bauhaus-100-guide-architecture-design/> (Erişim tarihi: 06.04.2019)
- Http-4: <http://www.bauhaus-movement.com/en/> (Erişim tarihi: 06.04.2019)
- Http-5: <https://www.nytimes.com/2019/02/04/t-magazine/bauhaus-school-architecture-history.html> (Erişim tarihi: 08.04.2019)
- Http-6: <https://www.artsy.net/series/art-history-101/artsy-editorial-bauhaus-shaped-100-years> (Erişim tarihi: 08.04.2019)
- Http-7: <https://www.sitepoint.com/nailing-detail-bauhaus-design/> (Erişim tarihi: 08.04.2019)
- Http-8: <https://www.quora.com/What-are-the-defining-characteristics-of-Bauhaus-design> (Erişim tarihi: 09.04.2019)
- Http-9: <https://99designs.com/blog/design-history-movements/know-your-design-history-the-bauhaus-movement/> (Erişim tarihi: 09.04.2019)
- Http-10: <http://www.tasarimakademi.org/bauhaus-sanat-akimi.html> (Erişim tarihi: 11.04.2019)
- Http-11: <http://lebriz.com/pages/lst.aspx?lang=TR§ionID=2&articleID=1106&bhcp=1> (Erişim tarihi: 18.04.2019)
- Http-12: <http://www.arkitera.com/haber/27434/bu-bauhaus-bildiginiz-gibi-degil> (Erişim tarihi: 18.04.2019)
- Http-13: <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-44944/antik-cam-tarihi.html> (Erişim tarihi: 18.04.2019)
- Http-14: https://en.wikipedia.org/wiki/Studio_glass (Erişim tarihi: 18.04.2019)
- Http-15: <https://www.cmog.org/article/american-studio-glass-movement> (Erişim tarihi: 22.04.2019)
- Http-16: <http://washingtonglassschool.com/category/studio-glass-movement> (Erişim tarihi: 22.04.2019)
- Http-17: <https://www.toledomuseum.org/about/glass-tma/studio-glass-movement> (Erişim tarihi: 22.04.2019)

Http-18: <https://www.youtube.com/watch?v=rg3X1vZN5TA&t=120s>(Erişim tarihi: 26.04.2019)

Http-19: <https://www.youtube.com/watch?v=LW1415Ddf8c>(Erişim tarihi: 26.04.2019)

Http-20: <https://www.youtube.com/watch?v=2uVWAS6Q6AY>(Erişim tarihi: 26.04.2019)

Http-21: <https://www.youtube.com/watch?v=I2QYshdvPYw>(Erişim tarihi: 26.04.2019)

Http-22: https://www.youtube.com/watch?v=W99rWXU_oqc(Erişim tarihi: 26.04.2019)